

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 ja

Lumijoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma voimassa 1.8.2026 alkaen

Sivistys- ja kulttuurilautakunta 15.9.2026

Sisältö

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu 1
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2
1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu 2
1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma 3
1.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat 5
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet 7
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet 7
2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot 10
2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua 11
2.4. Arvoperusta 12
2.5. Oppimiskäsitys 13
2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus 13
2.7. Laaja-alainen osaaminen 14
2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001) 15
2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002) 15
2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003) 15
2.7.4. Monilukutaito (004) 16
2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005) 16
2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006) 16
2.8. Paikallisesti tarkennettavat asiat 17
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri 18
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet 19
3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä 19
3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö 19
3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo 20
3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus 20
3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa 20
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt 21
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa 22
3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö 22
3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa 23
3.4. Paikallisesti tarkennettavat asiat 23
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen 25

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys 39
4.2. Pedagoginen dokumentointi 41
4.3. Monipuoliset työtavat..... 41
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä 43
4.5. Oppimisen alueet 45
4.5.1. Kielten rikas maailma (001)..... 45
4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002) 47
4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003) 49
4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)..... 51
4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005)..... 53
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia..... 55
4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus..... 56
5. Lapsen tuki 68
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut..... 69
5.2. Yhteistyö tuen aikana 70
5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö 70
5.2.2. Monialainen yhteistyö..... 71
5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö 71
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa 71
5.3.1. Yleinen tuki..... 72
5.3.2. Tehostettu tuki..... 72
5.3.3. Erityinen tuki..... 73
5.3.4. Tuen muodot..... 73
5.4. Lapsen tuen arviointi 74
5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana..... 75
5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista..... 76
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus 84
7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa..... 85
7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen 85
7.2. Paikallisesti tarkennettavat asiat……..87

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain[1] perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatusta suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tämän määräyksen mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki[2], on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti[3]. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys[4]. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inkluusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksellinen tasa-arvo ja laatu sekä luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän säädöspohjan muodostavat varhaiskasvatuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Ohjausjärjestelmän eri osat uudistuvat, jotta varhaiskasvatuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset varhaiskasvatusta ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan varhaiskasvatuksen tehtävää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja sitä suunnitellaan paikallisesti. Paikallista suunnittelua toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrää varhaiskasvatuksen järjestämisestä sekä pedagogisista tavoitteista varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöistä[5].

---

1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018)
2 Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)
3 Varhaiskasvatuslaki 3 §
4 HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31
5 Varhaiskasvatuslaki 21 ja 23 §

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka[6].

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä[7].

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja henkilöstöä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti tarkennettavia asioita, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen paikallista suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä[8] kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa, jos ei erikseen muuta mainita. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2. Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu

Varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa on otettava huomioon tämän perusteasiakirjan määräykset ja sisällöt. Varhaiskasvatusta suunnitellaan siten, että suunnittelu ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Varhaiskasvatuksen järjestäminen sisältää varhaiskasvatuksen suunnittelun lisäksi varhaiskasvatuksen toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen. Paikallinen suunnittelu on strateginen ja pedagoginen työväline, joka tarkentaa varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaa ja toimipaikkojen työtä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi laatia tavoitteellisen varhaiskasvatuksen järjestämisen tueksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman[9].

Paikallista suunnittelua tehdessä huomioidaan paikalliset erityispiirteet, eri toimintamuodot, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikallista suunnittelua voidaan tehdä eri varhaiskasvatuksen järjestäjien yhteistyönä. Paikallinen suunnittelu voi tarkentaa valtakunnallisia perusteita ja paikallisessa suunnittelussa tulee noudattaa lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämiä tavoitteita tai sisältöjä.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa otetaan huomioon paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma[10]
- kotoutumissuunnitelma[11]
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma[12]

---

6 Varhaiskasvatuslaki 2 §
7 Varhaiskasvatuslaki 21 §
8 Varhaiskasvatuslaki 1 §
9 HE 111/2024 vp
10 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)
11 Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) 16 § ja 18–23 §
12 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 b § ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 a §

- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa ja antaa edellytykset varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää varhaiskasvatusta paikallisesti.

Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (ks. lisää arvioinnista luvussa 7). Lasten näkemykset on selvitettävä ja otettava huomioon[13] varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja kehittämiseen. Paikallisen suunnittelun yhteydessä tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden ja viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus[14]. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä huomioi suunnittelussa myös muilla kielillä[15] annettavan varhaiskasvatuksen.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin[16]. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta[17] tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen[18] tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma[19]. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu[20] ja tarpeet. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa[21]. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista[22].

13 Varhaiskasvatuslaki 20 §
14 Varhaiskasvatuslaki 8 §
15 HE 40/2018
16 Varhaiskasvatuslaki 24 §
17 Varhaiskasvatuslaki 65–73 §
18 Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)
19 Varhaiskasvatuslaki 23 §
20 Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34
21 Varhaiskasvatuslaki 23 §
22 HE 148/2021, s. 34

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa[23].

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin[24] osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja[25] osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot[26].

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma[27]. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan[28]. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy[29]. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti[30]. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti pedagogiselle toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat pedagogiset tavoitteet toiminnalle sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot lapsen mahdollisesta lääkehoitosuunnitelmasta
- lapsen mielipiteet sekä henkilöstön ja huoltajan yhteisistä keskusteluista nousseet keskeiset näkemykset
- suunnitelman laatija ja suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat

23 Varhaiskasvatuslaki 23 §
24 Varhaiskasvatuslaki 23 §
25 Varhaiskasvatuslaki 15 d §
26 Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34
27 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §
28 Varhaiskasvatuslaki 41 §
29 Varhaiskasvatuslaki 23 §
30 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä[31]. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä[32] oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä[33].

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tässä luvussa ja muualla tässä perusteasiakirjassa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa paikallisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen käytännöt.

1.4. Paikallinen Lumijoen varhaiskasvatuksen suunnitelma

Lumijoella paikallinen suunnittelu on toteutettu tämän asiakirjan muodossa. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma koskee kaikkia Lumijoen kunnan järjestämiä varhaiskasvatuksen toimintamuotoja, jotka kuvataan luvussa 2.2.

Lumijoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu kevään ja kesän 2026 aikana yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Henkilöstö on osallistunut suunnitelman laatimiseen työpajoissa, pedagogisissa palavereissa ja yhteisissä keskusteluissa. Laatimisprosessissa on hyödynnetty henkilöstön pedagogista asiantuntemusta, varhaiskasvatuksen arjessa tehtyjä havaintoja sekä toiminnan arvioinnissa esiin nousseita kehittämistarpeita. Tämän asiakirjan tekstin tuotannossa ja kuvioiden sekä kuvien tekemisessä on käytetty apuna tekoälyä. Lopullisesta sisällöstä ja sen oikeellisuudesta vastaa varhaiskasvatuksen järjestäjä.

Huoltajat ovat osallistuneet suunnitelman laatimiseen vastaamalla keväällä 2026 toteutetussa asiakaskyselyssä kysymykseen siitä, mitä he toivovat painotettavan paikallisessa varhaiskasvatuksessa. Lisäksi suunnitelman laatimisessa on huomioitu muussa yhteistyössä ja varhaiskasvatuksen arjessa esiin tulleita huoltajien näkemyksiä ja toiveita.

Lasten näkemyksiä, kiinnostuksen kohteita ja toiveita on huomioitu varhaiskasvatuskauden aikana osana päivittäistä toimintaa, havainnointia, keskusteluja ja muuta lasten osallisuutta tukevaa toimintaa. Lasten mielipiteitä hyödynnetään pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa lapsen ikä ja yksilölliset ilmaisutavat huomioiden.

Lumijoen paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa huomioidaan varhaiskasvatuksen kanssa yhteensopivat paikalliset suunnitelmat ja asiakirjat, kuten perusopetuksen opetussuunnitelma, esiopetuksen opetussuunnitelma, kunnan hyvinvointisuunnitelma sekä perusopetuksen toiminnallinen hyvinvointisuunnitelma. Näin vahvistetaan lasten kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa sekä eri palvelujen välistä yhteistyötä.

Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti osana varhaiskasvatuksen toiminnan arviointia ja kehittämistä. Arvioinnissa hyödynnetään lasten, huoltajien ja henkilöstön näkemyksiä sekä toiminnasta saatua arviointi- ja palautetietoa.

Varhaiskasvatuksen järjestämisen, toteuttamisen ja lapselle annettavan tuen kannalta välttämättömiä tietoja siirretään ja vaihdetaan siinä laajuudessa kuin lapsen asian asianmukainen hoitaminen edellyttää. Tiedonsiirtoa toteutetaan erityisesti lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toiseen varhaiskasvatuspaikkaan tai esiopetukseen sekä tuen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Lumijoen varhaiskasvatuksessa lapsen ryhmässä toimiva henkilöstö havainnoi systemaattisesti lapsen kasvua, kehitystä, oppimista, toimintaa, leikkiä, kiinnostuksen kohteita sekä tapoja ilmaista mielipiteitään ja tarpeitaan. Havainnointia tehdään osana varhaiskasvatuksen arkea, ja siinä huomioidaan lapsen ikä, kehitystaso, kielelliset valmiudet sekä yksilölliset kommunikointitavat.

Pienten lasten kohdalla lapsen näkökulman selvittämisessä korostuvat arjen havainnointi sekä lapsen ilmeiden, eleiden, kehollisen viestinnän, toiminnan, valintojen ja kiinnostuksen kohteiden huomioiminen. Lapsen kasvaessa ja kielellisten valmiuksien kehittyessä havainnoinnin rinnalla hyödynnetään keskustelua, yksinkertaisia kysymyksiä, kuvia, piirtämistä, sadutusta sekä erilaisia valintatilanteita. Vanhempien lasten kanssa lapsen mielipiteitä, toiveita ja kokemuksia voidaan selvittää lisäksi esimerkiksi haastattelujen, lasten kokousten, äänestysten ja itsearvioinnin avulla. Tarvittaessa lapsen näkökulman selvittämisessä käytetään puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja.

Lapsen iän mukaisen arkihavainnoinnin pohjalta ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja laatii lapsen varhaiskasvatussuunnitelman eVaka-järjestelmään

varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa yhdessä huoltajien kanssa. Ennen keskustelua huoltajat täyttävät lapsen kanssa eVakassa olevan Lapsen ja huoltajien näkökulmat -lomakkeen.

Lapsen näkökulman huomioinnissa hyödynnetään havainnoinnin ja lapsen kanssa käytävien keskustelujen lisäksi kuvavasuja. Niissä lapsi saa kuvien avulla kertoa itse, mitä osaa ja mitä harjoittelee. Hän voi myös kertoa, mitä tykkää tehdä varhaiskasvatuksessa ja mitä haluaisi oppia.

Lapsen mielipiteen selvittäminen ei perustu ainoastaan yksittäiseen keskusteluun, vaan lapsen näkökulmaa havainnoidaan ja huomioidaan jatkuvasti varhaiskasvatuksen arjessa. Lapselta saatua tietoa ja henkilöstön tekemiä havaintoja hyödynnetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa, pedagogisen toiminnan suunnittelussa sekä toiminnan arvioinnissa.

Lumijoella varhaiskasvatusta annetaan ja varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan suomen kielellä. Ruotsin- ja saamenkielisen varhaiskasvatuksen järjestetään tarvittaessa ostopalveluna. Kielivähemmistöihin kuuluvien lasten varhaiskasvatus ja varhaiskasvatussuunnitelmat toteutetaan lapsikohtaisesti. Tarvittaessa yhteistyössä huoltajien kanssa hyödynnetään varhaiskasvatuksessa työskentelevää tai ostopalveluna hankittavaa tulkkia.

Moniammatillinen yhteistyö

Lumijoen varhaiskasvatuksessa yhteistyötä tehdään suunnitelmallisesti koululla toimivan esiopetuksen ja täydentävän varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen kanssa. Yhteistyön tavoitteena on vahvistaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen jatkumoa sekä tukea sujuvia siirtymiä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen. Yhteistyötä toteutetaan muun muassa henkilöstön välisellä tiedonsiirrolla, yhteisesti sovituilla toimintakäytännöillä, tutustumisilla sekä muulla nivelvaiheita tukevalla yhteistyöllä.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Pohteen sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä lapsen ja perheen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Yhteistyötahoja ovat esimerkiksi neuvola, perheneuvola, lapsiperheiden sosiaalipalvelut sekä kuntoutuksen ja muun tuen asiantuntijat. Yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa konsultaatioina, moniammatillisena yhteistyönä sekä lapsen tuen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin liittyvissä tilanteissa.

Lisäksi varhaiskasvatus tekee yhteistyötä kunnan muiden palvelujen, seurakunnan, järjestöjen sekä muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Yhteistyössä huomioidaan lapsen etu, huoltajien osallisuus sekä salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevat säädökset.

Salassapito, arkistointi ja viestintä

Lumijoen varhaiskasvatuksessa salassa pidettäviä tietoja käsitellään, säilytetään ja luovutetaan voimassa olevan lainsäädännön sekä kunnan tietosuoja- ja asiakirjahallinnon ohjeiden mukaisesti. Lasta koskevat tiedot tallennetaan asianmukaisiin järjestelmiin, kuten eVakaan, ja niitä käsittelevät vain ne työntekijät, joiden työtehtävät sitä edellyttävät. Lumijoen varhaiskasvatussuunnitelmanpäivittämisestä on viestitty kunnan verkkosivulla ja valmis suunnitelma julkaistaan kunnan verkkosivuilla.

Lumijoen varhaiskasvatussuunnitelma
Paikalliset painotukset

1. Luonto- ja ympäristökasvatus
Lumijoella hyödynnetään aktiivisesti metsiä, puistoja ja muuta lähiympäristöä oppimisympäristönä. Luonnonilmiöitä, vuodenaikoja ja muuttolintuja havainnoidaan, ja luonnonmateriaaleja käytetään monipuolisesti toiminnassa.

2. Leikki ja kiireetön lapsuus
Lapsille turvataan päivittäin aikaa pitkäkestoiseen ja omaehtoiseen leikkiin. Henkilöstö osallistuu leikkiin, rikastaa sitä ja huolehtii lasten leikkirauhasta sekä jokaisen lapsen mahdollisuudesta päästä mukaan leikkiin.

3. Turvallinen, lämmin ja osallistava ilmapiiri
Varhaiskasvatuksessa painotetaan lapsen sensitiivistä kohtaamista, kiireetöntä vuorovaikutusta ja psyykkistä turvallisuutta. Jokaisen lapsen tulee saada tulla kuulluksi, vaikuttaa toimintaan ja kokea olevansa tärkeä osa ryhmää.

4. Yhteisöllisyys ja paikallisuus
Toimintaa ohjaa ”koko kylä kasvattaa” -ajatus. Yhteistyötä tehdään huoltajien, koulun, kirjaston, seurakunnan, yhdistysten ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Lumijoen maaseutumaisuus, luonnonläheisyys ja paikallinen kulttuuri näkyvät lasten arjessa.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä[34] sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina[35]. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatuslain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana[36]. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen[37] koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla[38].

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti[39]. Varhaiskasvatuksen valvontaviranomaisia[40] ovat kunnan tai kuntayhtymän järjestämän ja tuottaman varhaiskasvatuksen osalta Lupa- ja valvontavirasto. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta[41] vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, sekä Lupa- ja valvontavirasto. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ilmoitusvelvollisuus huomatessaan epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, ja ilmoituksen vastaanottaneen varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavan henkilön tulee viivytyksettä käynnistää tarvittavat toimet epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä[42]. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet[43] perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös

31 Varhaiskasvatuslaki 3 §
32 Varhaiskasvatuslaki 5 § 4 momentti
33 Varhaiskasvatuslaki 1 §
34 Varhaiskasvatuslaki 12 §
35 Varhaiskasvatuslaki 1 ja 12 §
36 Varhaiskasvatuslaki 5 § 2 momentti
37 Varhaiskasvatuslaki 50, 52 ja 53 §
38 Varhaiskasvatuslaki 50 ja 52 §
39 Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89
40 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

Kuva 1. Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet

hallintolakia[44] ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta[45]. Suomen perustuslain[46] mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki[47], tasa-arvolaki[48], Euroopan ihmisoikeussopimus[49], YK:n lapsen oikeuksien sopimus[50], YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista[51], YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista[52] sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet[53].

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea[54], riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä[55]. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inkluusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen[56] kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi (katso luku 3.3).

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia[57], sosiaalihuoltolakia[58], vammaispalvelulakia[59], kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia[60] ja terveydenhuoltolakia[61] sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen suunnittelun ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain[62] mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;

41 Hallintolaki (434/2003)
42 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
43 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §
44 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)
45 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)
46 Euroopan ihmisoikeussopimus 1990
47 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)
48 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)
49 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007
50 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015
51 Varhaiskasvatuslaki 15 a §
52 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1
53 Varhaiskasvatuslaki 7 §
54 Varhaiskasvatuslaki 15 a §
55 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
56 Vammaispalvelulaki (675/2023)
57 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)
58 Terveydenhuoltolaki (1326/2010)
59 Varhaiskasvatuslaki 3 §

6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Kuvio 1.)

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille[63] varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa myös jo ennen kuin lapselle haetaan[64] varhaiskasvatuspaikkaa. Huoltajalle on annettava mahdollisuus[65] osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Lisäksi huoltajalle annetaan mahdollisuus saada tietoa lapsen varhaiskasvatuspäivästä. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan[66]. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys[67]. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu[68]. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksesta annettuja säädöksiä[69]. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja[70]. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa[71].

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä[72] suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä[73] opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta

60 Varhaiskasvatuslaki 16 §
61 Varhaiskasvatuslaki 17 §
62 Varhaiskasvatuslaki 20 §
63 Varhaiskasvatuslaki 7 §
64 Varhaiskasvatuslaki 10 §
65 Varhaiskasvatuslaki 11 §
66 Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)
67 Varhaiskasvatuslaki 25 §
68 Varhaiskasvatuslaki 75 §
69 Varhaiskasvatuslaki 10 §
70 Varhaiskasvatuslaki 7 §

terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä[74].

2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta.[75] Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja tavoitteita täsmennettäessä. Varhaiskasvatuksen lapsiryhmät ja henkilöstörakenne[76] tulee muodostaa siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta[77] annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoitukseen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä[78]. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja[79].

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta[80]. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat, toteuttavat, arvioivat ja kehittävät toimintaa yhteistyössä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka[81]. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena[82]. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset[83]. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta.

71 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)
72 Varhaiskasvatuslaki 1 §
73 Varhaiskasvatuslaki 34, 35 ja 38 §
74 Varhaiskasvatuslaki 4 ja 16 §
75 Varhaiskasvatuslaki 34–38 §
76 Varhaiskasvatuslaki 25 §
77 Varhaiskasvatuslaki 2, 25 ja 35 §
78 Varhaiskasvatuslaki 1 ja 38 §
79 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §
80 Varhaiskasvatuslaki 38 §

Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua[84] muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa[85].

2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämänkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapsen kanssa. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Keskusteltaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä[86].

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia ja ennakoitavia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä[87].

81 Varhaiskasvatuslaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85
82 Varhaiskasvatuslaki 13 §
83 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta
84 Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

2.4. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen[88], varhaiskasvatuslain[89] ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia[90] koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseen, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Henkilöstön tehtävänä on aktiivisesti puuttua kiusaamiseen, rasismiin ja väkivaltaan. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi kokee varhaiskasvatuksessa olonsa turvalliseksi, eikä tule ulossuljetuksi.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea[91] varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus[92] saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, vammasta, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle[93]. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

---

85 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)
86 Varhaiskasvatuslaki 20 §
87 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016
88 Varhaiskasvatuslaki 15 a §
89 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991
90 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyyden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

2.5. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää[94].

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

91 Varhaiskasvatuslaki 2 ja 23 §

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestävällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetuksessa huomioidaan lapsille luontainen uteliaisuus ja tutkimisen halu. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisessa suunnittelussa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

2.7.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään erilaisia ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida ja pohtia omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten

lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikkumisen ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, ymmärtämään, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

2.7.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

2.7.5. Digitaalinen osaaminen (005)

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestävälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

2.8. Paikallinen Lumijoen varhaiskasvatuksen suunnittelu

Lumijoen varhaiskasvatus järjestetään varhaiskasvatuslain, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä muiden varhaiskasvatusta ohjaavien säädösten, määräysten ja paikallisten linjausten mukaisesti. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä huomioidaan lapsen etu, yhdenvertaisuus, saavutettavuus, turvallisuus sekä lapsen oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Lumijoella esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus järjestetään koulun toimintapäivinä Lumijoen peruskoulun tiloissa. Toiminta toteutetaan Lumijoen paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti ja yhteistyössä esiopetuksen kanssa.

Lumijoen kuntastrategian mukaisesti varhaiskasvatuspalveluja suunnitellaan ja kehitetään pitkäjänteisesti ja ennakoivasti siten, että palvelujen laatu, saatavuus ja jatkuvuus voidaan turvata myös tulevaisuudessa. Palvelujen järjestämisessä huomioidaan lasten ja perheiden tarpeet, paikalliset olosuhteet, henkilöstön riittävyys ja osaaminen sekä käytettävissä olevat resurssit.

Lumijoella tavoitteena on, että jokaiselle lapselle mahdollistetaan osallisuus riippumatta lapsen iästä ja taitotasosta. Osallisuutta edistetään johtamisessa, yhteistyössä huoltajien kanssa sekä pedagogisissa valinnoissa että hoivan ja hoidon käytänteissä.

Eri toimintamuodot, varhaiskasvatuksen tehtävät ja tavoitteet

Lumijoen kunta järjestää varhaiskasvatusta päiväkoti Ensilumessa ja päiväkoti Pikkulumessa. Päiväkoti Ensilumessa toimii neljä lapsiryhmää ja päiväkoti Pikkulumessa kaksi lapsiryhmää. Esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus järjestetään koulun tiloissa ja koulujen loma-aikoina päiväkodin tiloissa.

Vuorohoitoa järjestetään perheen todelliseen, huoltajien työstä tai opiskelusta johtuvaan tarpeeseen perustuen. Huoltajien tulee ilmoittaa vuorohoidon tarpeesta mahdollisimman hyvissä ajoin, kuitenkin viimeistään kaksi viikkoa ennen hoidon tarvetta.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen järjestää Lumijoen peruskoulu. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välillä tehdään yhteistyötä erityisesti koulujen loma-aikoina ja muissa esiopetusikäisten lasten palvelujen järjestämiseen liittyvissä tilanteissa. Tarvittaessa esiopetusikäisten lasten vuorohoito järjestetään varhaiskasvatuksessa. Esiopetusikäisellä lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen varhaiskasvatuslain mukaisesti.

Lumijoen varhaiskasvatuksen henkilöstörakenne suunnitellaan kulloistenkin lapsiryhmien tarpeiden mukaisesti. Jokaisessa päiväkotiryhmässä työskentelee pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen opettaja ja kaksi varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa sekä tarvittaessa varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitaja. Varhaiskasvatuksessa työskentelevät lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatusjohtaja. Yksi päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajista toimii varhaiskasvatuksen varajohtajana. Pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään yhteisopettajuutta.

Lapsiryhmät muodostetaan pedagogisesti tarkoituksenmukaisiksi kokonaisuuksiksi. Ryhmien muodostamisessa huomioidaan varhaiskasvatuslain henkilöstömitoitusta, ryhmien enimmäiskokoa ja lapselle annettavaa tukea koskevat säännökset sekä lasten ikä, sisarussuhteet ja yksilölliset tuen tarpeet.

Henkilöstön moniammatillisuus nähdään laadukkaan varhaiskasvatuksen keskeisenä vahvuutena. Henkilöstön koulutus, ammatillinen osaaminen, yksilölliset vahvuudet ja muu osaaminen huomioidaan henkilöstörakenteen, työnjaon ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa. Osaamista hyödynnetään tarkoituksenmukaisesti lasten kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisessa sekä varhaiskasvatuksen toiminnan jatkuvassa kehittämisessä.

Varhaiskasvatuspalvelujen järjestämisessä huomioidaan lasten ja perheiden tarpeet, kunnan paikalliset olosuhteet, henkilöstön riittävyys ja osaaminen sekä käytettävissä olevat resurssit. Lumijoen kuntastrategian mukaisesti palveluja suunnitellaan ja kehitetään pitkäjänteisesti ja ennakoivasti huomioiden myös kunnan väestökehitys sekä lasten ja perheiden muuttuvat

palvelutarpeet. Tavoitteena on turvata laadukkaat, saavutettavat ja tarkoituksenmukaiset varhaiskasvatuspalvelut myös tulevaisuudessa.

Varhaiskasvatuksen toimintamuotojen toimivuutta ja palvelurakennetta arvioidaan säännöllisesti osana kunnan varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Arviointitietoa hyödynnetään palvelujen kehittämisessä ja sen varmistamisessa, että varhaiskasvatus vastaa lasten ja perheiden tarpeisiin sekä varhaiskasvatusta ohjaaviin velvoitteisiin.

Lumijoen varhaiskasvatuksessa huoltajille tarjotaan ajantasaista tietoa varhaiskasvatuspalveluista, niiden hakemisesta, järjestämisestä ja käytännöistä kunnan verkkosivuilla sekä henkilökohtaisena neuvontana puhelimitse ja sähköpostitse.

Huoltajia ohjataan heidän perheensä tilanteeseen ja palvelutarpeeseen sopivien varhaiskasvatuspalvelujen valinnassa. Neuvontaa ja palveluohjausta annetaan tarvittaessa jo ennen varhaiskasvatuspaikan hakemista sekä hakemisen, varhaiskasvatuksen aloituksen ja palvelutarpeen muutosten yhteydessä.

Viestinnässä pyritään selkeyteen, oikea-aikaisuuteen ja saavutettavuuteen. Tavoitteena on, että huoltajilla on riittävä tieto käytettävissä olevista varhaiskasvatuspalveluista ja niiden käytännöistä sekä mahdollisuus saada tarvittaessa henkilökohtaista ohjausta.

Lumijoella kunnallinen varhaiskasvatus järjestetään päiväkotimuotoisena varhaiskasvatuksena. Kunnassa ei järjestetä kunnallista perhepäivähoitoa. Varhaiskasvatuspalvelujen lisäksi kunnassa on käytössä kotihoidon tuen kuntalisä, josta huoltajille annetaan tietoa osana palveluohjausta.

Itsestä huolehtimisen sekä arjen taitoja harjoitellaan leikinkautta. Aikuinen ohjaa omalla esimerkillään lasta tekemään terveyttä edistäviä valintoja. Aikuisten ohjaus ja kiireettömät arjen rutiinit tukevat lasta uusien taitojen vahvistamisessa. Lumijoen varhaiskasvatuksessa esimerkiksi ruokailutilanteissa henkilöstö keskustelee lasten kanssa heidän ikätasonsa mukaisesti, miksi on tärkeä syödä ja miten syöminen vaikuttaa jaksamiseen ja kasvamiseen. Lumijoen pienet, yhteisölliset oppimisympäristöt tukevat lasten arjen taitojen oppimista.

Monilukutaito näkyy eri-ikäisten lumijokisten lasten arjessa eri tavoin. Mitä pienempi lapsi, sitä suurempi merkitys on kuvilla. Lapsen kasvaessa monilukutaidon ulottuvuudet laajenevat erilaisten viestilähteiden tutkimiseen.

Lumijoella tavoitteena on, että jokaiselle lapselle mahdollistetaan osallisuus riippumatta lapsen iästä ja taitotasosta. Osallisuutta edistetään johtamisessa, yhteistyössä huoltajien kanssa sekä pedagogisissa valinnoissa että hoivan ja hoidon käytänteissä

Siirtymäkäytännöt lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa, vaihtaessa ryhmää tai siirtyessä esiopetukseen

Lumijoen varhaiskasvatuksessa kiinnitetään erityistä huomiota lapsen ja perheen kohtaamiseen sekä kodin ja varhaiskasvatuksen välisen yhteistyön rakentumiseen jo ennen varhaiskasvatuksen aloitusta. Tavoitteena on, että lapselle ja huoltajille muodostuu alusta lähtien turvallinen, myönteinen ja luottamusta vahvistava kokemus varhaiskasvatuksesta. Lapsen ja perheen yksilölliset tarpeet huomioidaan varhaiskasvatuksen aloituksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Henkilöstön tehtävänä on tukea lasta ja huoltajia varhaiskasvatuksen aloitukseen liittyvässä muutoksessa ja edistää lapsen turvallista kiinnittymistä uuteen toimintaympäristöön.

Lumijoella varhaiskasvatuspaikkaa haetaan jatkuvan haun periaatteella. Hakemus tulee toimittaa neljä kuukautta ennen varhaiskasvatuksen toivottua alkamista. Mikäli varhaiskasvatuksen tarve johtuu huoltajan äkillisestä työllistymisestä tai opiskelusta eikä tarpeen alkamisajankohta ole ollut ennakoitavissa, hakemus tulee toimittaa kaksi viikkoa ennen varhaiskasvatuksen alkamista. Hakemus tehdään sähköisesti eVaka-järjestelmässä.

Lapsen tulevasta varhaiskasvatuspaikasta tiedotetaan huoltajille eVakan kautta. Tämän jälkeen vastaanottavan ryhmän henkilöstö on yhteydessä perheeseen ja sopii huoltajien kanssa lapsen tutustumisesta varhaiskasvatuspaikkaan. Tutustuminen toteutetaan lapsen ja perheen tarpeet huomioiden siten, että lapsi voi tutustua päiväkotiin, henkilöstöön, lapsiryhmään ja toimintaympäristöön yhdessä huoltajan kanssa. Tutustumiskertoja voidaan järjestää useampia, ja

lapsi voi mahdollisuuksien mukaan osallistua tutustumisen aikana ryhmän toimintaan. Henkilöstö varaa tutustumiseen riittävästi aikaa varhaiskasvatuksen käytäntöjen esittelyyn sekä lapsen ja huoltajien kysymyksiin vastaamiseen.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatusryhmästä toiseen siirtymisestä keskustellaan huoltajien kanssa ja sitä valmistellaan ennakoivasti. Ryhmän muodostamisessa ja siirtymän suunnittelussa huomioidaan mahdollisuuksien mukaan lapsen olemassa olevat vertaissuhteet sekä muut lapsen hyvinvointiin ja tuen tarpeisiin liittyvät tekijät. Lapsi tutustuu uuteen ryhmään yhdessä tutun aikuisen kanssa ennen varsinaista siirtymistä. Tutustumisen aikana lapselle mahdollistetaan kohtaamisia uuden ryhmän lasten ja henkilöstön kanssa sekä tutustumista ryhmän tiloihin ja toimintatapoihin. Uuden ryhmän henkilöstö rakentaa suhdetta lapseen jo ennen siirtymistä. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta tarpeelliset tiedot ja asiakirjat siirtyvät uuteen ryhmään voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

Lapsen siirtyessä esiopetukseen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välillä toteutetaan suunnitelmallinen tiedonsiirto keväällä ennen esiopetuksen alkamista. Tiedonsiirtoon osallistuvat lapsiryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja esiopetuksen opettaja sekä lapsen tarpeen mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatusjohtaja, koulun erityisopettaja tai muu tarpeellinen asiantuntija. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja tuen jatkumo sekä sujuva siirtyminen esiopetukseen.

Huoltajien kanssa keskustellaan ennen tiedonsiirtoa lapsen tilanteesta ja esiopetukseen siirtymisen kannalta merkityksellisistä asioista. Ryhmän vaihtuessa ja lapsen siirtyessä esiopetukseen tietojen luovuttamisessa, käsittelyssä ja salassapidossa noudatetaan voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Arvoperusta

Lumijoen varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu valtakunnallisten perusteiden lisäksi Lumijoen kuntastrategiaan 2026–2029. Kuntastrategian tavoitteet näkyvät varhaiskasvatuksessa erityisesti turvallisen ja osallistuvan arjen rakentamisena, luontokasvatuksen vahvistamisena, lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemisena sekä yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämisenä. Varhaiskasvatus toimii yhtenä keskeisenä keinona toteuttaa kunnan strategisia tavoitteita arjen tasolla.

Lumijoella vaalitaan laadukasta lapsuutta. ”Lumijoki tunnetaan pohjoisen rannikon aitona, turvallisena ja luonnonläheisenä kotikuntana, johon on helppo asettua ja hyvä jäädä” (Lumijoen kuntastrategia, 2026). Ketteryys, avoimuus ja välittäminen ovat yhdessä tekemisen vahvuudet. Lumijoella varhaiskasvatuksessa korostuu pienellä paikkakunnalla eläminen. Perheet tuntevat toisensa laajasti ja elämä on yhteisöllistä “koko kylä kasvattaa” -ajatuksella. Lumijokisella lapsella on luonteva suhde luontoon ja maaseutuun, jota varhaiskasvatuksessa halutaan tukea ja edistää. Lumijokisuus on maaseutumaista, luonnonläheisyyttä ja rauhallisuutta. Lumijoen seutu on kuuluisa muuttolinnusta ja niiden havainnointi kuuluu lumijokisten lasten elämään.

Lumijoen kuntastrategian tavoitteet tukevat varhaiskasvatuksen arvoperustaa korostamalla laadukkaita, saavutettavia ja ihmisläheisiä palveluita sekä lasten ja perheiden hyvinvointia.

Lumijoen kuntastrategiassa kunnan arvoiksi määritellään luottamus, uudistuminen, ME-henki ja ihmisläheisyys.

” Päätöksenteko on avointa, reilua ja ennakoitavaa. Kunnan toiminta on läpinäkyvää ja vuorovaikutteista. Luottamus luo vakaan pohjan kuntalaisten arjelle, yrittämiselle, investoinneille sekä luonnon kestävälle käytölle.” (Lumijoen kuntastrategia, 2026).

Varhaiskasvatuksessa luottamus ja avoimuus huoltajien kanssa koetaan tärkeänä arvona. Se rakentuu välittömän ja toimivan vuorovaikutuksen kautta. Lumijoen varhaiskasvatus on psyykkisesti turvallinen toimintaympäristö. Lumijoen varhaiskasvatuksessa haasteet painottuvat lasten kehityksellisiin haasteisiin. Niihin on helppo vastata tarjoamalla oikea-aikaista ja

oikeanlaista tukea lasten yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Suhteellisen pysyvä arki ja ryhmästä toiseen sama päivärytmi tukee lasten kasvua, kehitystä ja oppimista myös siirtymätilanteissa, kuten myös tutut aikuiset ja lapset.

”Lumijoki uskaltaa kokeilla, oppia ja kehittyä. Uudistuminen perustuu paikallisiin vahvuuksiin: luontoon, merellisyyteen, maa- ja metsätalouteen, yrittäjyyteen sekä uusiin elinvoiman muotoihin. Kunta kannustaa kokeiluihin ja uusien ratkaisujen etsimiseen.” (Lumijoen kuntastrategia, 2026).

Varhaiskasvatuksessa uskalletaan kokeilla ja oppia uutta yhdessä lasten kanssa. Lasten ja huoltajien toiveet toimivat uudistumisen pohjana.

”Yhteisöllisyys on Lumijoen voima. Elinvoimaa rakennetaan yhdessä kuntalaisten, yrittäjien, yhdistysten ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Ketään ei jätetä yksin.” (Lumijoen kuntastrategia, 2026).

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä muun muassa seurakunnan kanssa. Monenlaiset tapahtumat lisäävät yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisessä toimintakulttuurissa päiväkodin tilat ja rutiinit ovat yhteneväisiä, mikä tukee niin aikuisten toimintaa kuin lasten kasvua, kehitystä ja oppimista muun muassa siirtymätilanteissa. Aamupiiri jokaisena arjen aamuna tukee lapsen osallisuutta. Jokainen lapsi saa osallistua omalla äänellään ja vuorollaan tuntien kuuluvansa ryhmään ja harjoittelemalla samalla itsensä ja omien mielipiteidensä ilmaisemista.

”Ihminen ja elinympäristö ovat keskiössä. Lumijoella luonto, liikkuminen, harrastaminen ja hyvinvointi ovat osa sujuvaa arkea. Palvelut ovat ihmisen kokoisia ja helposti saavutettavia. Asuminen ja lasten kasvattaminen on turvallista. Luonto alkaa kotiovelta.”

Varhaiskasvatuksessa luontokasvatus on tärkeä osa toimintaa. Lumijoella kunnan ja varhaiskasvatuksen pienuus nähdään yhtenä varhaiskasvatuksen laadukkuuden vahvuutena. Pienessä yhteisössä jokaisella lapsella ja aikuisella on mahdollisuus vaikuttaa toimintatapoihin ja omaan arkeensa vaikuttaviin asioihin. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan henkilöstön ammatillista autonomiaa ja mahdollisuuksia vaikuttaa oman työnsä toteuttamiseen omalla persoonallaan. Ryhmissä on työrauha sopia ja kokeilla juuri kyseiselle lapsiryhmälle sopivat toimintatavat. Maanläheinen ajatusmaailma mahdollistaa lapsen tasolle asettumisen ja joustavan toiminnan erilaiset yksilöt huomioiden.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiselle ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria[95] kehitetään inkluusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inkluusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inkluusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestävälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyville työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

92 HE 148/2021 s. 30–31

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti[96].

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan

93 Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

ryhmän jäseninä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta[97] ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa varhaiskasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä[98]. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöönsä. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana

94 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta
95 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä[99]. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävän elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö[100]. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

96 Varhaiskasvatuslaki 10 §
97 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotypioiden rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava saavutettavuus, lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä[101].

3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa[102]. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Perusteasiakirjaan kirjatuista arvoista, tavoitteista ja toteuttamisesta keskustellaan yhdessä huoltajan kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi[103].

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

101 Varhaiskasvatuslaki 7 §
102 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta
103 Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua[104] lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään saavutettavia digitaalisia palveluja. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet[105]. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä[106].

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa[107].

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä[108].

3.4. Paikallinen Lumijoen varhaiskasvatuksen suunnitelma

Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet, toteutuminen ja arvioinnin käytännöt

Lumijoen kuntastrategiassa korostuvat turvallinen ja osallistuva arki sekä kuntalaisten mahdollisuus tulla kuulluiksi. Varhaiskasvatuksessa tätä toteutetaan rakentamalla turvallista, yhteisöllistä ja myönteistä toimintakulttuuria, jossa jokainen lapsi saa osallistua, vaikuttaa ja kokea kuuluvansa ryhmään.
Lumijoen varhaiskasvatuksessa tärkeinä asioina pidetään lasten kuuntelua, kiireetöntä ja rohkaisevaa ilmapiiriä, jossa jokainen lapsi kokee ja tuntee olevansa merkityksellinen ja tärkeä. Vuorovaikutus nähdään lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksenä. Lapsia kuunnellaan, heidän kanssaan keskustellaan, heitä katsotaan ja heidän kanssaan ollaan aidosti läsnä ja heitä kannustetaan ilmaisemaan mielipiteensä. Aikuiset ovat lapsille lämpimiä ja helposti lähestyttäviä. Lapselle on aina tarjolla aikuinen, joka kuuntelee ja syli, johon istua.
Lapsen varhaiskasvatuspäivä alkaa aamulla päiväkotiin tullessa. Lapsen ja huoltajan vastaanottamiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Aamun ensimmäinen kohtaaminen on ystävällinen ja läsnä oleva.

Lumijoella panostetaan tiimien toimivuuteen ja ryhmän aikuisten väliseen yhteistyöhön. Jokainen tiimi pitää kerran viikossa tiimipalaverin, jossa arvioidaan, kehitetään ja suunnitellaan yhdessä ryhmän toimintaa. Jos tiimityöskentelyssä on haasteita, niihin on mahdollista saada tukea varhaiskasvatuksen johdolta. Aikuisten välinen ilmapiiri välittyy myös lapsiin. Myös vanhemmat aistivat työntekijöiden kesken vallitsevan ilmapiirin.

Lumijoen varhaiskasvatuksessa tavoitteena on sujuva arki, jossa lapsen hyvinvointia, oppimista ja kasvua tuetaan johdonmukaisessa yhteistyössä huoltajien kanssa. Toimintaa kehitetään lasten ja perheiden tarpeita kuunnellen.

Lumijoen varhaiskasvatuksessa mietitään yhdessä henkilöstön koulutustarpeita, ja toiveita voi esittää vapaasti johtajalle. Toimintakauden alussa jokaisessa tiimissä laaditaan tiimisopimus ja ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma. Viikoittaisissa tiimipalavereissa varataan aikaa ryhmäkohtaista arviointia varten. Henkilöstön säännölliset suunnittelu- ja arviointi-illat mahdollistavat jatkuvan oppimisen.

Yhdessä tekeminen vahvistaa Lumijoen varhaiskasvatuksen työyhteisöä ja lisää osallisuuden kokemusta. Toisia rohkaistaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Oman työn reflektointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhdessä oppimista.

Lumijoella lapsilla on päivittäin mahdollisuus pitkäkestoiseen leikkiin, ja lapsille luontainen äänekäs ja liikkuva leikki sallitaan. Lapsille tarjotaan vaihtelevia leikkiympäristöjä kierrättämällä leluja ja leikkivälineitä päiväkodin sisällä. Myös luovat leikkivälineet ja leikkiratkaisut, kuten esimerkiksi majojen rakentelun ja leikkivälineiden askartelu mahdollistetaan. Lumijoen varhaiskasvatuksessa on tärkeää huomioida, että lapsi oppii leikkiessään, muttei leiki oppiakseen.

Henkilöstö on läsnä herkkänä lapsen aloitteille kannustaen, rohkaisten, havainnoiden ja tarvittaessa ohjaten lasten leikkiä. Aikuinen on leikin mahdollistaja ja rikastaja, sanoittaja ja havainnoija, mukana leikkijä, yhteydenluoja ja sillanrakentaja.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Lumijoen kuntastrategian mukaisesti lasten osallisuutta vahvistetaan varhaiskasvatuksen arjessa. Lasten näkemyksiä ja ajatuksia kuullaan heidän ikä- ja kehitystasonsa huomioiden toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lasten osallisuutta tuetaan positiivisen ja vahvuuspohjaisen pedagogiikan avulla. Jokainen lapsi otetaan aamulla vastaan kunnioittavasti ja myönteisesti. Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa huomioidaan huoltajien toiveet lasta koskevissa asioissa sekä lasten omat ideat, ajatukset ja mielipiteet. Lasten mielenkiinnon kohteita leikeistä, keskusteluista ja arjen tilanteista tunnistetaan ja havainnoidaan.

Lumijoella kiinnitetään huomiota huoltajien osallistumiseen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Vuosittain varhaiskasvatuksessa toteutetaan palautekysely, jossa huoltajat saavat antaa

kuluneesta kaudesta palautetta omien kokemustensa perusteella. Henkilöstö on valmis vastaanottamaan huoltajien palautetta varhaiskasvatukseen liittyen niin kasvokkain tuonti- ja hakutilanteissa kuin puhelimitse viestillä tai soittamalla. Lisäksi syksyisin järjestetään vanhempainilta. Huoltajien anonyymeja mielipiteitä kysytään ryhmissä eri tavoin, esimerkiksi kysymyslaatikoin ja lomakekyselyin. Mahdollisuuksien mukaan vanhemmille järjestetään matalan kynnyksen mahdollisuuksia kohtaamisiin, esimerkiksi äitienpäivä- ja isänpäiväaamupuuroja.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Lumijoella arvostetaan jokaisen perheen kulttuuriperintöä, ja huomioidaan kulttuurin moninaisuuden. Toiminnan suunnittelussa huomioidaan kalenterivuoden tapahtumat. Niiden kautta tutustutaan luonnollisesti kulttuurin moninaisuuteen. Erilaisten teemojen ympärillä voidaan tutustua muihin kulttuureihin. Tärkeänä pidetään myös sukupolvien välistä yhteistyötä ja arvostusta vanhempien sukupolvien tuomaan perimätietoon.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Lumijoella **ruokailu** nähdään osana pedagogista toimintaa ja ruokakasvatusta. Ruokailutilanteet järjestetään mahdollisimman rauhallisiksi, kiireettömiksi ja myönteisiksi. Henkilöstö toimii lapsille myönteisen ruokasuhteen ja hyvien ruokailutapojen mallina sekä ruokailee mahdollisuuksien mukaan yhdessä lasten kanssa. Ruokailutilanteissa harjoitellaan pöytätapoja, vuorovaikutusta ja ruokailuun liittyvää sanastoa.

Lumijoen päiväkodeissa lapset ruokailevat omissa ryhmätiloissaan. Erillisen ruokalan puuttuminen mahdollistaa ruokailujen joustavan ajoittamisen lapsiryhmien yksilöllisen päivärytmin ja pedagogisen toiminnan mukaisesti. Ruokailuun siirtyminen voidaan toteuttaa ilman erillisiä ruokailuvuoroja ja niihin liittyvää odottamista, mikä tukee kiireettömyyttä, lasten hyvinvointia ja rauhallista ruokailutilannetta.

Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti erilaisiin ruokiin, makuihin, tuoksuihin, rakenteisiin ja ruokakulttuuriin. Ruokiin tutustumista tuetaan eri aisteja hyödyntäen ja lapsia kannustetaan maistelemaan uusia ruokia ilman painostamista. Ruokailussa huomioidaan lasten ikä, kehitysvaihe, yksilölliset tarpeet sekä terveellistä kasvua ja hyvinvointia tukevat ravitsemussuositukset. Lumijoella hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan lähiruokaa ja vahvistetaan lasten ymmärrystä ruoan alkuperästä osana ruokakasvatusta.

Kuva 2. Annoskoot: maistiainen, vähän, paljon

Ruokailutilanteissa tuetaan lasten osallisuutta, omatoimisuutta ja myönteisen ruokasuhteen kehittymistä. Lapsia rohkaistaan kuuntelemaan omaa nälän ja kylläisyyden tunnettaan sekä tekemään ikätasonsa mukaisia valintoja esimerkiksi annoskokoon liittyen (maistiainen, vähän tai paljon, kuva 2).

Ruokakasvatuksessa tutustutaan siihen, mistä ruoka tulee ja miten sitä valmistetaan. Lasten kanssa leivotaan ja tutustutaan ruokaan eri tavoin ja eri aisteja käyttäen. Ruokailutilanteissa harjoitellaan omatoimisuutta pienestä pitäen. Lapset osallistuvat taitojensa mukaisesti ruokailun eri vaiheisiin palauttamalla astioitaan sekä harjoittelemalla leivän voitelua, juoman kaatamista ja ruoan annostelua itse.

Lumijoella päiväkodissa kaikilla lapsilla on joka päivä **lepohetki.** Jokaisella lapsella on oma paikka, jossa levätä. Lepohetken tarkoituksena on pitää rauhoittumishetki kesken päivän touhujen ja lapset saavat tarvittaessa nukahtaa. Aikuinen on läsnä lepohetkellä ja pyrkii tekemään tilanteesta miellyttävän kokemuksen lapselle. Lapset huomioidaan yksilöllisesti lepohetkelle käytäessä sekä lepohetkellä. Myös huoltajien toiveita kuunnellaan esimerkiksi lasten unimäärän suhteen.

Turvallisuus on Lumijoen varhaiskasvatuksen toiminnan perusta. Turvallinen toimintaympäristö luo edellytykset lapsen hyvinvoinnille, kasvulle, oppimiselle ja osallisuudelle. Turvallisuudesta huolehditaan ennakoivasti ja suunnitelmallisesti kaikissa arjen tilanteissa. Samalla tuetaan lasten mahdollisuuksia harjoitella uusia taitoja, kokeilla rohkeasti sekä toimia ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti turvallisessa ympäristössä.

Lumijoen varhaiskasvatuksessa turvallisuutta rakennetaan yhteisesti sovituilla toimintatavoilla, henkilöstön turvallisuusosaamisella sekä säännöllisellä turvallisuuden harjoittelulla. Lasten kanssa harjoitellaan turvalliseen toimintaan liittyviä taitoja arjessa, retkillä, siirtymätilanteissa sekä erilaisissa poikkeustilanteissa. Turvallinen liikkuminen, ympäristöissä toimiminen ja toisten huomioiminen ovat osa jokapäiväistä varhaiskasvatusta.

Turvallisuus nähdään fyysisen turvallisuuden lisäksi myös psyykkisenä ja sosiaalisena turvallisuutena. Jokaisen lapsen tulee voida kokea olevansa hyväksytty, arvostettu ja turvassa omana itsenään. Lämmin vuorovaikutus, ennakoitava arki, pysyvät ihmissuhteet sekä turvallinen ilmapiiri tukevat lasten hyvinvointia ja luovat perustan oppimiselle ja kasvulle.

Lumijoen varhaiskasvatuksessa rakennetaan turvallista, myönteistä ja toiset huomioon ottavaa toimintakulttuuria. Lasten tunne-, vuorovaikutus- ja kaveritaitoja harjoitellaan päivittäin osana varhaiskasvatuksen arkea. Jokaisella lapsella on oikeus tulla hyväksytyksi omana itsenään, kokea kuuluvansa ryhmään sekä toimia turvallisessa ympäristössä.

Kiusaamiseen, väkivaltaan, syrjintään ja häirintään puututaan välittömästi ja johdonmukaisesti. Tilanteet selvitetään lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden yhteistyössä lasten, huoltajien ja tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Toimintaa ohjaa Lumijoen varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisysuunnitelma. Sovittujen toimenpiteiden toteutumista seurataan arjessa havainnoimalla lasten hyvinvointia, vuorovaikutusta ja ryhmän toimintaa. Toimintatapojen vaikuttavuutta arvioidaan osana varhaiskasvatuksen jatkuvaa pedagogista arviointia ja toimintakulttuurin kehittämistä.

Turvallisuuteen liittyvät poikkeamat ja läheltä piti -tilanteet dokumentoidaan käytössä olevan läheltä piti -menettelyn mukaisesti. Kirjattua tietoa hyödynnetään turvallisuusriskien tunnistamisessa, ennaltaehkäisevien toimenpiteiden suunnittelussa sekä toimintaympäristön ja toimintatapojen kehittämisessä. Läheltä piti -ilmoitukset saatetaan lisäksi työsuojelutoimikunnan tietoon osana työ- ja toimintaympäristön turvallisuuden seurantaa ja kehittämistä.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Lumijoella kaikissa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä on tavoitteena henkilöstön lämmin vuorovaikutus ja kiireetön läsnäolo. Läsnä oleva henkilöstö tukee lapsen leikkiä, sekä lapsen yhteistyö- ja kaveritaitoja. Lumijoella kaveritaidot nähdään yhtenä tärkeimmistä varhaiskasvatuksessa harjoiteltavana taitona. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan. Positiivinen pedagogiikka, vahvuuksiin keskittyminen, aikuisen vahvuuspuhe ja onnistumisten huomaaminen rohkaisevat lasta ja tukevat hänen itsetuntonsa kehittymistä.

Lumijoen varhaiskasvatuksessa ilmapiiri on salliva, myönteinen, aito ja avoin. Myönteinen ilmapiiri tukee lasten hyvinvointia monin eri tavoin. Vapaa ja välitön ilmapiiri antaa tilaa lasten aloitteille ja aidolle läsnäololle. Rohkaiseva ilmapiiri tukee lasten itsetunnon kehittymistä. Lapsilähtöisyys näkyy toiminnassa siten, että tarvittaessa arjen rutiineille annetaan enemmän aikaa eikä lapsilta vaadita liikaa. Lasten mielenkiinnonkohteita havainnoidaan ja kysellään aktiivisesti ja niitä käytetään toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja kehittämisen pohjana.

Päiväkodin piha on jaettu isojen ja pienten alueeksi, joten kaikenikäiset lapset saavat turvallisesti leikkiä ja touhuta ikätason mukaisesti ulkona. Päiväkodin pihapiirissä on kota, jota hyödynnetään erilaisiin toimintoihin.

Lähiluonto ja -ympäristö ovat merkittävä osa jokapäiväistä toimintaympäristöä. Ulkoilu kaikkina vuodenaikoina on luonnollinen osa lumijokista varhaiskasvatusta. Lumijoen varhaiskasvatuksessa läheiset metsät ja ulkoilupaikat nähdään osana oppimisympäristöä. Tuokioita voidaan pitää yhtä hyvin metsässä kuin sisälläkin. Toisinaan metsään lähdetään koko päiväkodin voimin esimerkiksi joulun alla julistamaan joulurauha metsän eläimille. Lasten kanssa käydään Lumijoen kunnankirjasto Hiidenkivessä lukemassa, satutunneilla sekä lainaamassa kirjoja päiväkodille.

Oppimisympäristöissä toimitaan mahdollisimman paljon pienryhmissä ja vältetään isoja lapsiryhmiä yhdessä tilassa tai siirtymätilanteissa. Pienryhmäpedagogiikka eli pienessä ryhmässä toimiminen tukee lapsen yksilöllistä kohtaamista.

Lumijoen varhaiskasvatuksessa oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti 3–4 kertaa toimintakauden aikana Arvioinnin käsikirjan (Liite 1) sisältämää Oppimisympäristön havainnointi ja arviointi -lomaketta hyödyntämällä.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Lumijoen kuntastrategian mukaisesti varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsiperheiden sujuvaa arkea rakentamalla toimivia palvelupolkuja sekä tekemällä tiivistä yhteistyötä huoltajien kanssa. Tavoitteena on tarjota laadukkaita, saavutettavia ja perheiden tarpeisiin vastaavia palveluja.

Lumijoella panostetaan yhteistyöhön vanhempien kanssa. Toimintakulttuurin tulee olla laadukasta ja luottamusta herättävää. Työntekijöiden käytöksen, asenteiden ja toiminnan ollessa myönteistä avoimuus ja läpinäkyvyys herättävät luottamusta ja vanhempien on helppo jättää lapsensa varhaiskasvatukseen. Vanhemmilta pyydetään aktiivisesti palautetta niin ryhmissä kuin koko varhaiskasvatuksen tasolla. Rakentavalle palautteelle on tilaa ja palautteen myötä ilmentyneet muutostarpeet huomioidaan ja toteutetaan.

Lumijoella yhteistyö huoltajien kanssa on välitöntä ja avointa. Huoltajat ovat oman lapsensa asiantuntijoita. Huoltajan kanssa vaihdetaan päivittäin lapsen kuulumiset, muun muassa lapsen onnistumisen ja harmituksen hetket. Pienten lasten huoltajille on tärkeää kuulla perusasiat lapsen päivästä, kuten ruokailut tai nukkuma-aika. Isompien lasten kohdalla painotetaan enemmän lapsen leikkejä ja muita päivän toimintoja. Lasten vastaanotto- ja luovutustilanteet ovat päivän tärkeimpiä hetkiä, joihin Lumijoen varhaiskasvatuksessa kiinnitetään paljon huomiota.

Keskustelu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä osa yhteistyötä. Se voidaan käydä joko kasvotusten päiväkodilla tai puhelimessa. Keskustelussa painotetaan lapsen vahvuuksia ja tuodaan esille myönteisiä asioita lapsesta. Keskustelu on hyvä tilaisuus ottaa esille mieltä askarruttaviakin aiheita. Huolenaiheet pyritään ottamaan puheeksi heti kun huoli ilmenee.

Lumijoella huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään saavutettavia digitaalisia palveluita, kuten eVakaa, WhatsAppia ja sähköpostia. Lapsen huoltajille lähetetään päivän aikana kuvia lapsen päivästä WhatsAppin välityksellä huoltajien luvalla. Käytäntö on saanut huoltajilta myönteistä palautetta. WhatsAppilla vanhemmat voivat myös halutessaan viestitellä matalalla kynnyksellä lapsensa asioista. eVakan kautta vanhemmat saavat ryhmän viikkotiedotteita, kuukausikirjeitä sekä koko päiväkotia koskevia johtajan ja kunnan tiedotteita.

Monialainen yhteistyö

Lumijoen varhaiskasvatuksessa tehdään monipuolista yhteistyötä kunnan eri toimijoiden, paikallisten yhteisöjen ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteistyön tavoitteena on rikastuttaa lasten oppimisympäristöjä, vahvistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä tarjota lapsille kokemuksia omasta lähiympäristöstä ja paikallisesta kulttuurista.

Yhteistyötä tehdään muun muassa kunnankirjasto Hiidenkiven, seurakunnan ja yhteisöllisen asumisen yksikkö Lumilyhdyn kanssa. Kirjasto järjestää varhaiskasvatuksen lapsille säännöllisesti satutuokioita, ja seurakunnan kanssa tehtävään yhteistyöhön kuuluu esimerkiksi tutustuminen Lumijoen kirkkoon. Lumilyhdyssä lapset voivat osallistua sukupolvien välistä vuorovaikutusta

vahvistavaan toimintaan, kuten laulutervehdyksiin ja muihin yhteisiin kohtaamisiin.

Paikallista lähiympäristöä hyödynnetään myös osana pedagogista toimintaa. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi asioida kylän kaupassa hankkimassa tarvikkeita leivontaan tai retkille. Lisäksi yhteistyötä tehdään paikallisten yksityishenkilöiden, yrittäjien ja tuottajien kanssa. Tämän yhteistyön kautta lapset voivat tutustua esimerkiksi sadonkorjuuseen, lähiruokaan, maatalouteen ja työkoneisiin.

Varhaiskasvatuksessa vaalitaan myös paikallisia juhla- ja kulttuuriperinteitä. Lapset osallistuvat mahdollisuuksien mukaan yhteisöllisiin tapahtumiin ja vierailevat kunnan eri toimipisteissä esimerkiksi juhlaperinteisiin liittyvän toiminnan yhteydessä. Yhteistyötä toteutetaan pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla lasten ikä, kiinnostuksen kohteet ja turvallisuus huomioiden.

Lumijoen varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä lastenneuvolan ja muun terveydenhuollon kanssa lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Yhteistyö korostuu erityisesti lapsen laajan 4-vuotistarkastuksen yhteydessä, jossa varhaiskasvatuksen havainnot muodostavat osan lapsen kokonaisvaltaisesta arvioinnista.

Päiväkodissa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja kokoaa varhaiskasvatuksen henkilöstön havaintoja lapsen arjesta ja täyttää nelivuotistarkastusta varten varhaiskasvatuksen tiedonsiirtolomakkeen. Lomake toimitetaan neuvolaan ennen tarkastusta sovittujen tiedonsiirtokäytäntöjen mukaisesti. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tuoda yhteistyöhön tietoa lapsen toiminnasta vertaisryhmässä, vuorovaikutuksesta, leikkitaidoista, oppimisesta, vahvuuksista sekä mahdollisista tuen tarpeista.

Tarvittaessa yhteistyötä neuvolan ja muiden terveydenhuollon ammattilaisten kanssa jatketaan myös tarkastuksen jälkeen lapsen ja perheen tarpeiden mukaisesti. Yhteistyön tavoitteena on edistää tuen tarpeiden varhaista tunnistamista, oikea-aikaista tukea sekä varhaiskasvatuksen, huoltajien ja terveydenhuollon yhteistä näkemystä lapsen hyvinvoinnista.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 3). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisella suunnittelulla (luku 1.2). Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava paikallinen suunnittelu sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat

lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapa. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien esimerkiksi hyppy-, heitto-ja kiinniottoleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden[109] mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielipiteet, mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kuva 3. Oppimisen alueet

4.5.1. Kielten rikas maailma (001)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin. Tarvittaessa lapsia tuetaan käyttämään omaa vaihtoehtoista kommunikaatiotapaa osana ryhmän vuorovaikutusta.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisen kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

4.5.2. Ilmaisun monet muodot (002)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen**, **kuvallisen**, **käsityöllisen**, **sanallisen** ja **kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun

lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa, kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan ja soitetaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi rakentelu, muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **kehölliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja kehölliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat

kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun**, **katsomusten**, **lähiyhteisön menneisyyden**, **nykyisyyden** ja **tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänkysymyksiä, esimerkiksi syntymästä ja kuolemasta.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, **nykyisyyttä** ja **tulevaisuutta** pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Keskeisiä matematiikan osa-alueita ovat matemaattiset ajattelu- ja päättelytaidot, lukukäsite ja laskemisen taidot, aritmeettiset taidot, geometriset taidot, mittaaminen ja aika sekä näihin liittyvät käsitteet. Matemaattisen ajattelun kehittyminen on yhteydessä avaruudelliseen hahmottamiseen sekä kielellisiin ajattelun taitoihin. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoitteleminen vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista.

Luonto, esimerkiksi metsä, puisto, niitty tai ranta-alue voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelemista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävän elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja tai soittimia ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005)

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikkumisen iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikkumisen tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikkumista. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikkumisella on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikkumisen ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruokakasvatus tukee kestävää elämäntapaa ja vahvistaa lasten ymmärrystä esimerkiksi ruoan alkuperästä, merkityksestä ja arvosta. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli-ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä[110]. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielinään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa[111]. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten

105 Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)
106 Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen/ ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielien ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että

ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

Pedagoginen dokumentointi

Lumijoen varhaiskasvatuksessa pedagogisen dokumentoinnin (Kuvio 4.) pohjana on lapsen vasu ja sinne yhdessä huoltajien kanssa kirjatut tavoitteet. Dokumentointia tehdään jokaisessa ryhmässä varhaiskasvatuksessa yhteisesti sovituin menetelmin. Ryhmissä kuitenkin luodaan sopiva tapa varhaiskasvatuksen opettajan johdolla dokumentoinnista omalle ryhmälle ja lapselle huomioiden ryhmän ikäjakauma ja toiminnan erityispiirteet (esim. Luonnossa kotonaan), lapsen ikä ja tuen tarpeet, perheiden kulttuuriset taustat sekä henkilökunnan vahvuudet. Yksi pedagogisen dokumentoinnin muoto on, kun eVakaan kirjataan päivittäin huomioita lapsen toiminnasta, oppimisesta ja mukavista hetkistä.

Lumijoella dokumentoinnin välineenä on käytössä eVaka. EVakaan saadaan kerättyä yhden palvelun alle kaikki lapseen liittyvät tiedot ja dokumentit, muun muassa lapsen vasu, läsnäoloajat, tiedotteet ja tarvittaessa tuen päätöksen. EVakan avulla yhteydenpito huoltajien ja varhaiskasvatuksen kesken on selkeää, kun tiedot löytyvät yhdestä paikasta. Rinnalla kulkevat kuitenkin koko ajan kasvokkain tapahtuvat keskustelut, puhelinsoitot ja viestit.

Lumijoella otetaan paljon valokuvia dokumentointiin. Huoltajille lähetetään päivän aikana kuvia lapsen touhuista, kuten onnistumisista, leikeistä tai retkistä. Valokuvien avulla tehdään näkyväksi lapsen arkea, onnistumisia, leikkiä ja oppimista sekä vahvistetaan huoltajien osallisuutta. Valokuvia tulostetaan ryhmien seinille avaamaan toiminnan eri muotoja ja tasoja. Lapset pääsevät myös itse ikätasoisesti osallistumaan kuvien ottamiseen ja valintaan. Varhaiskasvatuksen Instagram-sivua päivitetään aktiivisesti. Vanhemmille lähetetyt ja Instagramiin päivitetyt kuvat ovat olennainen osa pedagogista dokumentointia, sillä jo kuvaa lähettäessä ne on arvioitu pedagogisen toiminnan kannalta merkittäviksi.

Lasten tekemiä, sekä ennalta suunniteltuja että lasten omia spontaaneja tuotoksia on näkyvillä ryhmien tiloissa. Yhteistyö kirjaston kanssa sisältää vuosittaisen lasten teoksista rakennetun näyttelyn kirjaston tiloissa. Ryhmät käyvät suunnitellusti tutustumassa näyttelyyn. Näin lapset pääsevät tutustumaan muiden lasten töihin sekä näkevät omia töitään julkisessa tilassa.

Pedagogisen dokumentoinnin myötä ryhmän työntekijät saavat konkreettista materiaalia varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan arviointiin, jonka pohjalta toimintaa voidaan kehittää ja suunnitella lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti.

Kuva 4. Pedagoginen dokumentointi Lumijoen varhaiskasvatuksessa

Monipuoliset työtavat

Lumijoella hyödynnetään pienryhmäpedagogiikkaa niin arjen toimintatuokioissa kuin siirtymätilanteissa. Pienryhmätoiminta tukee lapsen osallisuutta monella eri tavalla. Pienryhmätoiminta turvaa lapselle kiireettömän ja rauhallisen arjen. Pienryhmätoiminta parantaa aikuisen mahdollisuuksia vastata lapsen tarpeisiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden suuntainen toiminta saa pienryhmätoiminnassa paremmat lähtökohdat.

Pienryhmätoiminta vahvistaa lapsen yksilöllistä kohtaamista ja näin myös lapsiryhmän hiljaisimmat lapset saavat mielipiteensä ja ajatuksensa kuuluviin. Pienryhmätoiminta mahdollistaa lapsen yksilöllisen oppimisen ja monipuolisen havainnoinnin sekä dokumentoinnin.
Lumijoella kokopäiväpedagogiikka mahdollistaa sen, että jokainen arjen tilanne on merkityksellinen lapsen kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Pedagogiikka on mukana kaikissa arjen hetkissä, ei vain

tuokioissa. Ymmärrys siitä, että jokainen päivän hetki on merkityksellinen lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta sekä sen tiedon hyödyntäminen mahdollistaa ammattilaisille monipuolisten työtapojen valinnan tilanteeseen sopivalla tavalla.

Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Lumijoella leikki on mukana kaiken varhaiskasvatuksen arjen toiminnan suunnittelun ja toteutuksen lähtökohta. Leikki nähdään merkityksellisenä lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Oppimisympäristö ja päiväjärjestys rakennetaan tukemaan monipuolista ja pitkäkestoista leikkiä. Lapsille tarjotaan monipuoliset mahdollisuudet monenlaiseen leikkiin, niin tuetun kuin vapaan leikin muodossa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö luottaa lasten kykyyn ideoida ja rakentaa itselleen mieluisia ja erilaisia leikkitiloja, leluja, materiaaleja ja välineitä monipuolisesti hyödyntäen. Lasten leikissä ”mikä vaan voi olla mitä vaan”. Lähiympäristöä hyödynnetään leikkiympäristönä ja perinteisen sisäleikinkin voi siirtää ulos.

Lumijoen varhaiskasvatuksessa nähdään, että leikin kautta voidaan oppia kaikkia tärkeitä, opetettavia taitoja. Etenkin vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten taitojen harjoittelu tapahtuu leikissä kuin huomaamatta muun muassa ristiriitoja selvittäessä aikuisen tukemana. Lapset oppivat leikkiessään myös tunne- ja itsesäätelytaitoja, kuten pettymyksen sietämistä. Myös taito ilmaista itseään ja omia mielipiteitään kehittyy leikin kautta. Lasten leikissä aikuisen tuki ja ohjaus ovat tarpeen. Aikuisen tulee olla sensitiivinen havaitakseen, millaiseen rooliin häntä kulloinkin tarvitaan. Lapsen kokemaan osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen vaikuttaa leikkeihin mukaan pääseminen ja niissä tasavertaisena toimiminen.

Lapsille annetaan mahdollisuus pitkäkestoiseen leikkiin ja liikkuvaan leikkiin. Lapsille tarjotaan vaihtelevia leikkiympäristöjä kierrättämällä leluja ja leikkivälineitä päiväkodin ryhmien välillä. Lapsille mahdollistetaan luovat leikkivälineet ja leikkiratkaisut kuten majojen rakentelu tai leikkivälineiden askartelu. Leikkien tukemisessa ja erilaisia leikkiympäristöjä kehitettäessä huomioidaan lasten toiveet ja mielenkiinnon kohteet.
Lumijoella läsnäolo näkyy konkreettisena lapsen tasolle asettumisena. Lasten kanssa leikitään lattialla, heidän kanssaan syödään samassa pöydässä ja heitä kumarrutaan kuuntelemaan. Jokainen lapsi huomioidaan yksilöllisesti ja heidän mielipiteitään kuunnellaan. Aidon läsnäolon kautta henkilöstön lapsituntemus kehittyy ja jokainen lapsi saa olla oma itsensä. Aikuinen tukee ja mahdollistaa läsnäololla jokaisen lapsen leikkiin liittymisen ja kuulumisen.

Kielten rikas maailma

Lumijoella varhaiskasvatuksessa lasten kielellisen kehityksen tukeminen nähdään todella tärkeänä. Lapsen opetuskielen kehittymistä tuetaan monin eri tavoin. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Aikuiset tutkivat ja lukevat yhdessä lasten kanssa lastenkirjoja,

riimittelevät, loruilevat ja leikkivät laululeikkejä. Sadutus, omien tarinoiden ja lorujen tuottaminen

ovat myös rikastuttamassa kielenkehitystä. Lasten omia kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan ja kirjoitetaan muistiin.
Lumijoen kirjaston kanssa tehdään yhteistyötä. Lapset pääsevät lainaamaan itse oman mielenkiinnon kohteiden mukaisia kirjoja ja äänitteitä. Aikuiset huolehtivat, että lapset pääsevät tutustumaan vaihteleviin ja rikkaisiin teksteihin. Kirjastossa järjestetään kuukausittain satutunteja sekä nukketeatteriesityksiä, joihin ryhmät pääsevät osallistumaan kukin vuorollaan. Lapsen uteliaisuutta kieliin, teksteihin ja kulttuuriin tuetaan.

Arjen moninaiset tilanteet nähdään isossa roolissa kielenkehityksessä. Pienemmille nimetään asioita sekä käytetään selkeää ja kuvailevaa kieltä. Lapsen puheenkehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsille kerrotaan, selitetään ja opetellaan yhdessä puheen vuorottelua. Eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat kielen käyttötaitoja. Yhdessä kiinnitetään huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.
Lumijoen varhaiskasvatuksessa nähdään tärkeänä, että lasten aloitteisiin vastataan. Aikuiset reagoivat myös lasten sanattomiin viesteihin. Kielenkäyttö henkilöstöllä on monipuolista, kuvailevaa ja tarkkaa. Kuvat ja tarvittaessa tukiviittomat ovat tarvittaessa tukemassa kommunikointia. Vuorovaikutustaitojen oppimisen kannalta nähdään tärkeänä, että lapsia kannustetaan puhumaan ja käyttämään kieltä sekä kommunikoimaan toisten lasten ja aikuisten kanssa. Tarvittaessa lapsia tuetaan käyttämään omaa vaihtoehtoista kommunikointitapaa, kuten kuvatukea, osana ryhmän vuorovaikutusta. Lapsille annetaan kannustavaa, rohkaisevaa ja johdonmukaista palautetta. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään ja käyttämään puhuttua kieltä.

Ilmaisun monet muodot

Lumijoella ilmaisu nähdään moniulotteisena asiana, ja taidekasvatus pitää sisällään sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Lapsilla on ryhmissä vapaassa käytössä välineitä, joilla lapset voivat toteuttaa ilmaisuksellista puolta.

Musiikillista ilmaisua mahdollistetaan lapsille monipuolisesti. Päiväkotiryhmissä lauletaan luontevasti arjen erilaisissa hetkissä, kuten pienissä odotushetkissä ja siirtymissä. Suunniteltuun pedagogiseen toimintaan sisältyy lapsilähtöiset musiikkituokiot. Päiväkodissa on soittimia, joilla soitetaan yhdessä lasten kanssa. Lapset ja aikuiset valmistelevat usein hienoja lauluesityksiä, joita lapsen lähipiiri pääsee välillä nauttimaan juhlatilaisuuksissa. Musiikillista ilmaisua voidaan toteuttaa myös kehollisesti, tanssien ja liikkuen. Lasten kanssa käydään laulamassa ja esiintymässä ikäihmisille.

Lumijoella **kuvallisen ilmaisun** myötä lasten suhde kuvataiteeseen avartuu ja lapsi saa monipuolisia kuvataiteellisia kokemuksia varhaiskasvatuksessa. Lasten taiteellista työskentelyä arvostetaan laittamalla lasten taideteoksia esille. Taideteoksia ihastellaan yhdessä. Lapsilla on päivittäin mahdollisuus piirtää ja askarrella. Suunniteltuun pedagogiseen toimintaan sisältyy lapsilähtöiset taidetuokiot. Erilaisia askartelumateriaaleja on käytössä ja kaikki ovat tuotokset ovat arvokkaita. Luonnonmateriaaleja käytetään luovasti kuvallisessa ilmaisussa. Taidetuokioita voidaan toteuttaa lähiympäristössä.

Lumijoella nähdään, että **käsityöllinen ilmaisu** tarjoaa lapselle erilaisia kokeilun, tutkimisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa. Lapset saavat iloa työskentelystä, jossa oma kädenjälki näkyy. Lasten kanssa tehdään heidän taitotasolleen sopivia käsitöitä, tutustuen erilaisiin työvälineisiin, kuten neuloihin, saksiin, vasaroihin ja nauloihin. Päiväkodilla on mahdollisuus hyödyntää verstasta, josta löytyy käsityölliseen ilmaisuun, kuten rakenteluun ja naulaamiseen, laaja tarvikkeisto.
Lumijoella lapsia rohkaistaan lapsilähtöiseen **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** draaman, musiikin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että lapset saavat harjoitella kehollista ilmaisua ja viestintää monipuolisesti. Draaman avulla voidaan harjoitella tunnetaitoja ja kaveritaitoja lasten merkitysmaailmasta. Lapset pääsevät tutustumaan perinteisiin lastensatuihin on luontevaa pöytäteatterin avulla. Päiväkodilla on välineitä esitysten tekoon ja lapset pääsevät itse tekemään pieniä esityksiä ja esittämään niitä muille. Suunniteltu pedagoginen toiminta rikastuu, kun lapsi saa käyttää mielikuvitustaan sanalliseen ja keholliseen ilmaisuunsa.

Minä ja meidän ympäristömme

Lumijoen varhaiskasvatuksessa katsomuskasvatusta toteutetaan osana pedagogista toimintaa lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden. Kalenterivuoden juhlat, perinteet ja koko päiväkodin yhteiset tapahtumat tarjoavat luontevia mahdollisuuksia tutustua erilaisiin katsomuksiin, kulttuurisiin tapoihin ja yhteisiin juhlapäiviin. Toiminnassa kunnioitetaan lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia, kulttuurisia ja uskonnollisia taustoja sekä tuetaan lasten valmiuksia kohdata moninaisuutta arvostavasti.
Lumijoella vaalitaan paikallista kulttuuriperintöä ja tutustutaan lasten kanssa entisajan leikkeihin, peleihin, tarinoihin, tapoihin ja paikalliseen elämänmuotoon. Samalla vahvistetaan lasten ymmärrystä omasta lähiympäristöstä, sukupolvien välisestä jatkuvuudesta ja yhteisöön

kuulumisesta.
Lasten kanssa keskustellaan perheiden moninaisuudesta, isovanhemmista ja muista lapselle tärkeistä ihmisistä. Varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää esimerkiksi isovanhempien tai läheisten päiviä sekä muuta toimintaa, jossa lapselle merkitykselliset ihmissuhteet tulevat näkyviksi. Ystävänpäivän ja muiden teemojen yhteydessä lapset voivat esimerkiksi valmistaa ja lähettää kortteja heille tärkeille henkilöille.

Mediakasvatus on osa Lumijoen varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa. Lasten kanssa tutustutaan ikätasoisesti erilaisiin medioihin, kuten kuviin, kirjoihin, ääneen, videoihin ja digitaalisiin välineisiin. Tavoitteena on vahvistaa lasten monilukutaitoa, medialukutaitoa, luovaa ilmaisua ja valmiuksia toimia turvallisesti erilaisissa mediaympäristöissä. Mediaa hyödynnetään oppimisen, dokumentoinnin, tutkimisen, vuorovaikutuksen ja lasten oman tuottamisen välineenä. Lasten kanssa harjoitellaan myös kuvaamiseen, yksityisyyteen, suostumukseen ja toisten kunnioittamiseen liittyviä toimintatapoja.

Päiväkodin yhteiset metsäretket, leikkitapaamiset, kerhot ja muut yhteiset tapahtumat ovat osa suunnitelmallista ja tavoitteellista pedagogista toimintaa. Niiden avulla vahvistetaan lasten osallisuutta, yhteisöllisyyttä, vertaissuhteita, myönteisiä oppimiskokemuksia sekä yhteyttä luontoon ja omaan lähiympäristöön. Toimintaa suunnitellaan lasten kiinnostuksen kohteita, tarpeita ja paikallisia mahdollisuuksia hyödyntäen.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lumijoen varhaiskasvatuksen tilat on rakennettu lapsia varten. Ne on järjestetty lapsille turvallisiksi leikkiä ja tutkia. Lumijoella lapsilla on mahdollisuus valita leluja ja pelejä leikkeihinsä. Tilojen viihtyisyydestä ja estetiikasta huolehditaan yhdessä ja esimerkiksi lasten töitä laitetaan esille. Piha-alueet pidetään turvallisena ja ulkoleluja on tarjolla monipuolisesti kaikenikäisille.

Ympäristökasvatus on lähellä lumijokisten sydämiä. Jokainen lapsiryhmä tekee retkiä lähiympäristöön. Luonnonilmiöitä tutkitaan ja havainnoidaan eri aisteilla kaikkina vuodenaikoina. Lähimetsissä voidaan järjestää yhteisiä tapahtumia ympäri vuoden. Eri vuodenaikoina järjestetään lapsille tapahtumia, musiikin ja liikunnan keinoin eri ympäristöissä.
Toiminnan suunnittelussa huomioidaan luonnon kiertokulku. Lasten kanssa havainnoidaan ympäristöä. Luonnosta saadaan ideoita ja materiaaleja askarteluihin. Luonnonmateriaaleja voidaan hyödyntää toiminnan eri osa-alueilla, kuten taiteellisessa tai musiikillisessa ilmaisussa. Matemaattisten taitojen harjoitteleminen onnistuu myös luonnossa, käyttäen esimerkiksi kiviä, keppejä ja kantoja. Erilaisia muotoja voi tehdä oksista, kävyistä ja kivistä. Lapset oppivat henkilöstön esimerkillä kunnioittamaan luontoa: roskia kerätään metsistä ja teiden varsilta ja elävien puiden annetaan olla rauhassa.

Lumijoella lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan. Suunniteltuun pedagogiseen toimintaan sisällytetään **teknologiakasvatus**. Lapsia rohkaistaan havainnoimaan ja luomaan mielikuvituksellisia ratkaisuja kuten askarteluja, piirroksia tai rakennelmia. Teokset esitellään ja onnistumisesta iloitaan yhdessä. Lasten leikeissä on tarjolla erilaisia rakentelusarjoja mielenkiinnon

kohteiden mukaan. Lasten kanssa havainnoidaan varhaiskasvatuksen oppimisympäristön teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan arjen teknologian toimintaan. Teknologiseen maailmaan kuuluvat ihmisen tuottamat esineet yksinkertaisista monimutkaisiin huipputeknologian tuotteisiin, myös lapsen itse tekemät rakennelmat ja tuotteet nähdään teknologisina tuotoksina. Lapsille on tarjolla rakennussarjoja, kuularatoja, legoja ja palikoita, joilla voi rakennella esimerkiksi robotteja, autoja ja muita vempaimia.

Kasvan, liikun, kehityn

Lumijoen varhaiskasvatuksessa ulkoillaan pääsääntöisesti kaksi kertaa päivässä säällä kuin säällä. Ulkona **liikutaan** puistoissa, metsissä, kävelyretkillä lähiympäristöön tutustuttaessa sekä päiväkodin pihoilla ohjatuissa liikkumistuokioissa ja omaehtoisessa leikissä. Lapsia kannustetaan liikkumaan ulkona monipuolisesti. Heidän kanssaan esimerkiksi pelataan jalkapalloa tai hypitään hyppynarua päiväkodin pihalla. Ulkona tapahtuvan toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon vuodenajat, esimerkiksi talvella hiihdetään, luistellaan ja käydään pulkkamäessä lasten kanssa. Päiväkodin vieressä onkin joka talvi hiihtolatu, pieni luistelukenttä sekä pulkkamäki mäenlaskua varten.

Sisällä liikkuessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia liikuntavälineitä esimerkiksi erilaisten temppuratojen rakentamisessa. Tavoitteena on kehittää lasten kehontuntemusta- ja hallintaa, tasapaino-, liikkumis- ja välineen käsittelytaitoja. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Lapset voivat käyttää liikuntavälineitä myös omaehtoisen liikkumisen ja leikin aikana. Lumijoen Liikkumisen vuosikello (liite 2) antaa suoraan tavoitteet lasten liikkumiselle sekä keinoja ja välineitä tavoitteiden toteutumiseen. Lapsia innostetaan myös liikkumaan huoltajien kanssa vapaa-ajalla ja varhaiskasvatuksen henkilöstö voi antaa vinkkejä Lumijoella järjestettävistä lasten liikuntaharrastuksista.

Lumijoella varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä myönteistä ilmapiiriä ruokailussa. Lapsia kannustetaan ja rohkaistaan maistamaan ruokaa, aikuinen keskustelee lapsen kanssa terveellisen ruoan tärkeydestä myönteisesti. Henkilöstö ruokailee yhdessä lasten kanssa, toimii malliesimerkkinä ja suhtautuu myönteisesti tarjolla olevaan ateriakokonaisuuteen. Ruokahetki on kiireetön ja lapselle annetaan mahdollisuus syödä ruokansa loppuun. Aterialla kaikki aterian osat ovat tarjolla ja lapsi voi valita itse, mitä syö ja missä järjestyksessä, mikään aterian osa ei ole toisen osan syömisen palkinto. Lasten suun terveydestä pidetään huolta ja lapselle tarjotaan huoltajien hankkima ksylitolipastilli jokaisen ruokailun jälkeen. Lasten kanssa tutustutaan ruokiin eri aistien avulla.
(Kuvio 8. Ruokailu Lumijoen varhaiskasvatuksessa)

Kuva 5. Ruokailu Lumijoen varhaiskasvatuksessa

LUONTOKASVATUS

Lumijoen varhaiskasvatuksessa luontokasvatus on tärkeä osa pedagogiikkaa. Vuodenaikojen tuomia muutoksia havaitaan ja seurataan muun muassa retkillä metsään ja muualle lähiympäristöön. Lumijoella muuttolinnut näkyvät taivaalla syksyisin ja keväisin ja niiden bongailu on osa varhaiskasvatuksen arkea. Ympäristöä tutkitaan monin eri tavoin. Ötököitä havainnoidaan, kukkia kerätään ja luonnonmateriaaleja hyödynnetään askarteluissa. Lauluissa, kirjoissa ja värityskuvissa näkyvät ja kuuluvat luonnosta kumpuavat aiheet.

Lumijoen varhaiskasvatuksessa niin huoltajat kuin henkilöstö toivovat luontokasvatuksen painottamista. Lähiympäristöön tutustuminen on Lumijoella helppoa, sillä päiväkotien lähellä sijaitsee monenlaisia oppimisympäristöjä. Varhaiskasvatuksen toimintaa järjestetään niin metsässä, kirjastossa, leikkipuistossa kuin paikallisissa puistoissa.
Päiväkodin lähistöllä on monta metsää, joita on nimetty lasten kanssa yhdessä: Marjametsä, Havumetsä, Oravametsä, Kaisun takapiha -metsä, Mäki ja polku -metsä, Pönnin metsä ja Työväentalon metsä. Kävelymatkan päässä sijaitsee myös muutama puisto. Kirkkopuisto, Toukolantien leikkipuisto ja Veistospuisto ovat lapsille mieluisia retkikohteita. Myös koulu tarjoaa varhaiskasvatukselle oivallisia retkikohteita: tutustumista koulun pihan moniin leikkipuistoihin, liikuntahallin käyttömahdollisuuden sekä ison luistelukentän.

Luonto ympäristönä avartaa lasten mielikuvitusta ja oppimiskykyä. Roolileikit saavat uusia teemoja

metsässä ja luonnonmateriaalit haastavat jo opittuja tapoja rakennella ja tehdä esimerkiksi omia pikku-ukkoja mukaan leikkeihin. Leikit voivat levitä luonnossa laajalle alueelle. Metsään viedään kyniä, saksia, liimaa, paperia ja muita tarvikkeita piirtämistä ja askartelua varten. Myös luonnonmateriaaleja hyödynnetään askarteluissa sekä matemaattisissa tehtävissä, musiikissa, liikunnassa ja kielellisessä toiminnassa, luontoa kunnioittaen.

Luonnossa kotonaan Kuura on päiväkoti Pikkulumessa toimiva 3–5-vuotiaiden lasten ryhmä. Luonnossa kotonaan on Suomen Ladun vuodesta 1999 koordinoima toimintamuoto, joka keskittyy varhaiskasvatuksessa toteutettavaan luonnossa liikkumiseen sekä luonto- ja ympäristökasvatukseen. Ulkoilmaelämä on toiminnassa kaiken perusta. Luonnossa kotonaan on ulkoilmaelämää säällä kuin säällä, ympäri vuoden. Toiminnassa korostetaan leikkiä ja luonnossa liikkumista, kiireetöntä yhdessäoloa ja yhdessä tekemistä. Toiminnan perustana on näkemys leikkivästä ja liikkuvasta, ainutlaatuisesta lapsesta. Lapsen osallisuus ja kestävä elämäntapa ovat toimintaa ohjaavia arvoja ja näkyvät arjessa. Luonnossa kotonaan -toimintaa ohjaavat toiminnalle asetetut kriteerit.

Luonnossa kotonaan -toimintaa ohjaava tekijä on luonto ja siellä oleminen. Ryhmän kanssa tehdään retkiä lähimetsiin vähintään kolme kertaa viikossa. Yksi viikon retkistä on leikkiretki, jolla toteutetaan normaalisti sisällä tapahtuvia toimintoja luonnossa. Retkipaikka valitaan toiminnan ja lapsiryhmän mukaan lasten toiveita kuunnellen. Metsän valinnassa pyritään pitämään yllä kiertoa alueiden välillä, jotta luonto ei kulu liikaa. Luonnossa kiipeilytelineinä ja tasapainolautoina toimivat puut, kannot ja kivet. Lounas syödään toisinaan ulkona, joko retkellä metsässä tai päiväkodin pihalla.
Tärkeänä teemana toiminnassa on myös luonnon ja metsän rauhoittava ominaisuus. Välillä vain saatetaan vain makoilla hangella ja katsella pilviä, jotka lipuvat sinisellä taivaalla tai ihailla taivaaseen kohoavia mäntyjen latvoja. Näissä hetkissä lasten kanssa syntyy merkityksellisiä keskusteluja ja syvällistä pohdintaa.

Keväisin ja syksyisin varhaiskasvatuksessa järjestetään retkiä myös päiväkodin lähiympäristöä kauemmas. Kuura-ryhmällä on omat lumijokiset retkikummit, joiden kanssa tehdään säännöllistä yhteistyötä. Retkikummit osallistuvat ryhmän retkille, ja toimintaa voidaan järjestää myös heidän pihapiirissään.
Retkikummitoiminta vahvistaa lasten yhteisöllisyyttä, sukupolvien välistä vuorovaikutusta sekä tutustumista paikalliseen ympäristöön ja lumijokiseen elämäntapaan. Yhteistyö tukee lasten osallisuutta, luontosuhdetta ja myönteisiä kokemuksia omasta kotiseudusta.

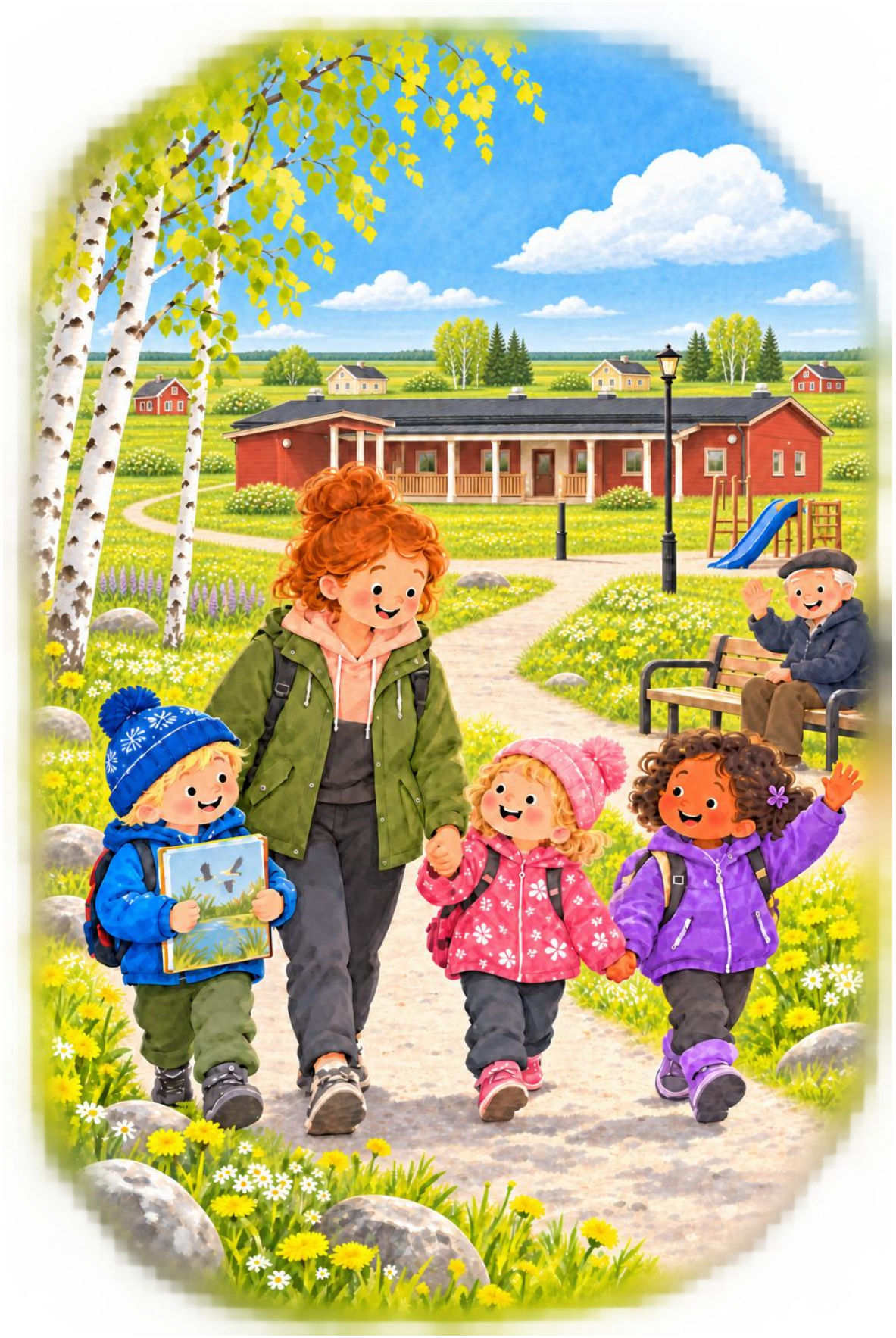
Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Lumijoella monikielisten lasten suomen kielen oppimisen tueksi on käytössä KieliPeda- työväline, joka auttaa kehittämään ja arvioimaan kielitietoisia toimintatapoja varhaiskasvatuksessa.
Henkilöstön tehtävänä on sanoittaa toimintaa ja arjen eri tilanteita sekä tukea lapsen leikkiin pääsyä ja sosiaalisten suhteiden muodostumista. Vuorovaikutus päivittäin toistuvissa tuokioissa ja arjen eri tilanteissa sekä leikissä ja yhteisessä toiminnassa muiden lasten kanssa edistää suomen kielen oppimista. Suomen kielen opettamisessa käytetään sitoutuneesti kuvia, tukiviittomia, selkokieltä, mallintamista, loruja ja lauluja. Toistot kielen oppimisessa ovat tärkeitä. Vahvaa kielellistä perustaa rakennetaan etenemällä pienillä askelilla.

Lumijoen kunta ei järjestä kaksikielistä varhaiskasvatusta.

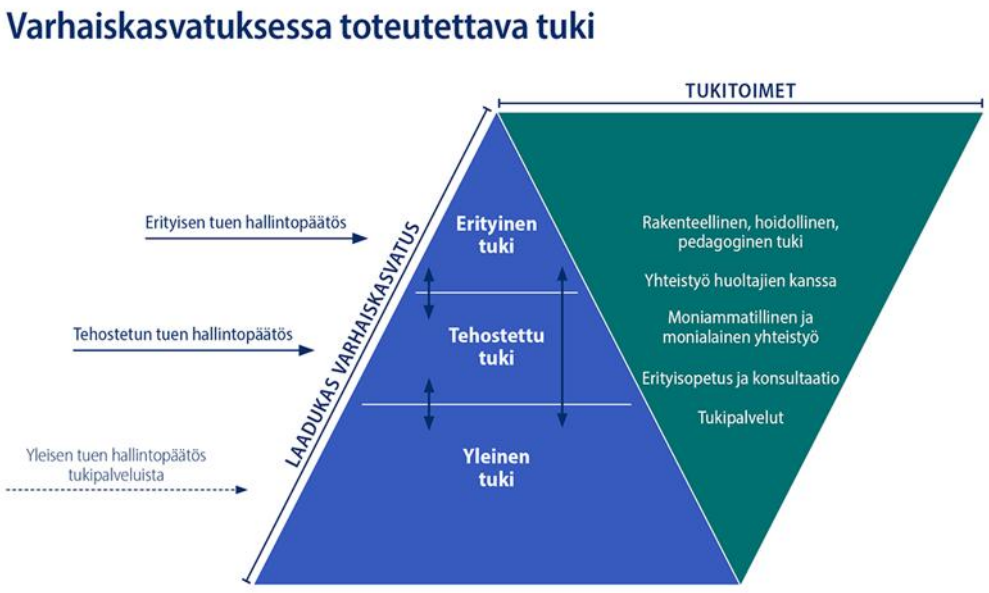

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty[112]. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla, lapsiryhmässä toteutetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Kuvio 3. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä[113] on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää[114].

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu[115].

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta[116]. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

---

107 Varhaiskasvatuslaki 15 a §
108 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1
109 Varhaiskasvatuslaki 15 d §
110 Varhaiskasvatuslaki 15 c §
111 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän[117] varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä[118].

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviensa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla[119]. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama opetus toteutuu pääsääntöisesti ryhmässä toteutettavana opetuksena joko osa- tai kokoaikaisesti. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopetuksena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa[120]. Tukipalveluna järjestettävä erityisopettajan antama konsultaatio ja opetus suunnitellaan lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan, ja se voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista ja säännöllistä. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa[121]. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia[122], joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

5.2. Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea[123]. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan[124].

---

112 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1
113 Varhaiskasvatuslaki 15 b §
114 Varhaiskasvatuslaki 31 §
115 Varhaiskasvatuslaki 15 d §
116 Varhaiskasvatuslaki 15 c §
117 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §
118 Varhaiskasvatuslaki 15 a §
119 Varhaiskasvatuslaki 20 §

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta[125]. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä[126].

5.2.2. Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan ja muiden sosiaali-ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä[127].

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

5.2.3. Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö

Lapsi voi oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi tarvita varhennettua oppivelvollisuutta[128]. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa esiopetuksessa[129] sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Lapsella on oikeus saada esiopetusta myös varhennettua oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna[130]. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tulee tarkastella suhteessa lapsella ilmeneviin tuen tarpeisiin ja oppimisen edellytyksiin. Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa päätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta[131] hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisesta määrätään tarkemmin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa[132].

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla.

120 Varhaiskasvatuslaki 40–41 §
121 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88
122 Varhaiskasvatuslaki 40–42 §
123 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §
124 Oppivelvollisuuslaki 3 §
125 Perusopetuslaki 26 a §
126 Oppivelvollisuuslaki 2 §
127 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5.1

Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin annetaan lapsen tarpeen mukaisia tuen muotoja ja tukipalveluita[133]. Tuki voi olla yleistä, tehostettua tai erityistä tukea[134] tuen muotojen ja tukipalveluiden määrästä ja intensiteetistä riippuen. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan[135]. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tuen muodoista, kuten apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat **yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki**. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen tarve arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa[136].

5.3.1. Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä pedagogisista, hoidollisista tai rakenteellisista tuen muodoista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa opetusta.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Tukipalveluista eli varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta konsultaatiosta ja opetuksesta sekä tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös myös yleisessä tuessa[137]. Tukipalveluita annetaan yksittäisinä tukimuotoina, mikäli lapsen yksilöllinen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi sitä edellyttää.

5.3.2. Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja

128 Varhaiskasvatuslaki 15 b ja 15 c §
129 Varhaiskasvatuslaki 15 a §
130 Varhaiskasvatuslaki 15 c §
131 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §
132 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona[138]. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös[139].

5.3.3. Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös[140].

5.3.4. Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti[141]. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuen muodot suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia** ja **hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Mikäli päiväkodissa tai perhepäivähoidossa on tehostettua tai erityistä tukea tarvitseva lapsi, tulee tämä ottaa huomioon lasten tai varhaiskasvatuslain mukaisen henkilöstön lukumäärässä[142], jollei lasta varten ole henkilökohtaista tai ryhmäkohtaista avustajaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja

133 HE 148/2021 vp, s. 32
134 Varhaiskasvatuslaki 15 e §
135 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88
136 Varhaiskasvatuslaki 15 b §
137 Varhaiskasvatuslaki 35 § ja 38 §

toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan[143]. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon ja hoivaan. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali-ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

5.4. Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla[144]. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta ja tarvittavien tuen muotojen toteuttamista[145].

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

138 Varhaiskasvatuslaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti
139 Varhaiskasvatuslaki 15 a ja d §
140 Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, tuen muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan[146]. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa[147]. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tuen muotojen ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi sisältää perustelut siitä, millaisista tuen muodoista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua[148].

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista[149]. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat lapsen tarpeen mukaan:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät

141 Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §
142 Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §
143 HE 148/2021 vp, s. 34
144 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta[150].

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin[151]. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa[152]. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle[153]. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Huoltaja voi tehdä päätöksestä oikaisuvaatimuksen[154]. Päätökseen on liitettävä ohje oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Päätös on aina perusteltava[155]. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu[156].

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista

- varhaiskasvatuksen toimipaikasta

- tukipalveluista[157].

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut[158].

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen

150 HE 148/2021 vp, s. 35
151 Varhaiskasvatuslaki 15 e §
152 Hallintolaki 34 §
153 HE 148/2021 vp, s. 35
154 Varhaiskasvatuslaki 62 §
155 Varhaiskasvatuslaki 62 §
156 HE 148/2021 vp, s. 36
157 HE 148/2021 vp, s. 34
158 Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §

toimipaikan sijaintikunta[159]. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen[160].

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

5.7. Paikallinen Lumijoen varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsen tuki

Lumijoella lapsen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat laadukas ja lapsilähtöinen varhaiskasvatus, sensitiivinen vuorovaikutus sekä pedagogisesti tarkoituksenmukaiset toimintatavat. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet, vahvuudet, kehitysvaihe ja erilaiset lähtökohdat.

Tuen tarpeita havainnoidaan osana varhaiskasvatuksen arkea ja pedagogista toimintaa. Tavoitteena on tunnistaa tuen tarve mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja järjestää lapselle hänen tarpeitaan vastaava tuki oikea-aikaisesti. Tukea suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhteistyössä huoltajien sekä tarvittaessa muiden lapsen kanssa työskentelevien asiantuntijoiden kanssa.

Lumijoen kuntastrategian mukaisesti tuen järjestämisessä painotetaan ennaltaehkäiseviä ja varhaisen tuen toimintatapoja, joilla vahvistetaan lapsen hyvinvointia, osallisuutta, oppimisen edellytyksiä ja myönteistä kehitystä. Tuki pyritään toteuttamaan mahdollisimman pitkälle lapsen omassa ryhmässä osana päivittäistä varhaiskasvatusta.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on pohjana toiminnan pedagogisessa suunnittelussa ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen vahvuudet ja tuen tarpeet yhdessä huoltajan kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta luodaan tavoitteet koko varhaiskasvatusryhmän toiminnan suunnittelulle ja toteutukselle.

Lumijoella laadukkaaseen varhaiskasvatukseen kuuluvat muun muassa sensitiivinen ja lapsilähtöinen pedagogiikka, pienryhmäpedagogiikka, suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, oppimisympäristön ja toiminnan selkeä jäsentäminen, ennakointi sekä kuvien ja puhetta tukevien kommunikointimuotojen käyttäminen. Jokaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin täytyy vastata ja lapsella on oikeus saada tukea hänen tarvettaan vastaavalla tasolla. Tukitoimet tulee aloittaa heti tuen tarpeen ilmetessä yleisessä tuessa ja tuki järjestetään osana lapsen arkea ja päivittäistä toimintaa. Tukea suunnitellaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Kuva 6. Lapsen tuen malli Lumijoella

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Lumijoella varhaiskasvatuksessa lapsen tarvitsema tuki järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti lapsen varhaiskasvatusryhmässä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on tukea jokaisen lapsen yksilöllistä kehitystä ja oppimista. Inklusiivisten periaatteiden mukaisesti jokainen lapsi on tasa-arvoinen ja yhdenvertainen ryhmän jäsen. Varhaiskasvatuksen henkilöstön täytyy varmistaa, että kaikki lapset tuntevat kuuluvansa ryhmään ja syrjintää ei sallita. Aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus on sensitiivistä ja kannustavaa. Lapsen tuki järjestetään muokkaamalla ryhmän toimintakulttuuria ja toimintaympäristöä vastaamaan tuen tarpeita.

Vastuu lapsen tuen toteutumisesta on koko varhaiskasvatuksen henkilöstöllä työnkuviensa mukaisesti. Koko ryhmän henkilöstö osallistuu tukea tarvitsevan lapsen kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon. Lasten yksilöllistä kasvua, oppimista ja hyvinvointia tuetaan kaikissa lapsen oppimisympäristöissä heti tuen tarpeen ilmaannuttua. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on tukea jokaisen lapsen vahvuuksia ja luoda myönteisiä oppimiskokemuksia. Ryhmän henkilöstö arvioi ja kehittää säännöllisesti pedagogiikkaa, toimintamenetelmiä ja oppimisympäristöä lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden mukaisesti. Lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa korostuu sensitiivisyys, kannustava ja positiivinen ilmapiiri sekä lasten keskinäisten sosiaalisten suhteiden tukeminen.

Lumijoella varhaiskasvatusjohtaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaavat tuen resurssien kohdentamisesta varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatusjohtaja vastaa tuen tasoja ja tukipalveluja koskevista päätöksistä sekä tuen toteutumisesta sekä henkilöstön ammatillisesta osaamisesta lapsen tuen tarpeita vastaaviksi. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii erityispedagogiikan asiantuntijana yhteistyössä henkilöstön kanssa ja suunnittelee, kehittää, ohjaa ja arvioi lasten tuen toteutumista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja antaa konsultaatiotukea ja/tai osa-aikaista erityisopetusta ryhmissä yksittäisen lapsen kanssa säännöllisesti tai jaksoittain. Henkilöresurssin lisäys mahdollistaa tukea tarvitsevan lapsen/lasten osallisuuden toteutumisen ryhmässä tukipalvelupäätöksen mukaisesti.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Sujuva yhteistyö Lumijoella perustuu huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön väliseen luottamukseen ja avoimeen vuorovaikutukseen. Lapsen vahvuuksien ja onnistumisten esiintuominen sekä myönteisen palauttaan antamisen merkitys korostuu keskusteluissa tukea tarvitsevan lapsen huoltajan kanssa. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on tukea lapsen oppimista, kehitystä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja tiedottavat huoltajia tuen järjestämisen periaatteista, toteuttamistavoista ja vastuista. Varhaiskasvatuksen henkilöstö kohtaa huoltajan päivittäin lapsen tuonti- ja hakutilanteissa ja lisäksi hyödynnetään sähköisiä kanavia tiedottamisessa.

Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö

Lumijoen esiopetussuunnitelman (2025) mukaisesti Lumijoella oppilaskohtaisen varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan tarpeen mukaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta. Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää kuusi vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen. Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen eikä sitä voida tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastellaan eri näkökulmista kokonaiskuvan muodostamiseksi lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyöllä turvataan lapsen oppimisen polun muodostuminen lapsen edun mukaiseksi jatkumoksi varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä voidaan hyödyntää lapsesta annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja, muuta vastaavaa selvitystä sekä terveydenhuollon kanssa muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös perustuu lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisiin tuen tarpeisiinsa. Hallintopäätös perustellaan ja päätöksen perusteena käytetty lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tehdään lisäksi tukea koskeva päätös lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman perusteella. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään lapsen tarvitsemista lapsikohtaisista tukitoimista. Tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus

osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirtokäytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumo. Tietoa lapsen ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, esiopetuksessa tarvittavien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki yhteensovitetaan esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

Lumijoen kunnassa varhaiskasvatus järjestetään Päiväkoti Ensilumessa ja esiopetus Lumijoen peruskoulun yhteydessä. Joustavan alkuopetuksen opettajat vastaavat yhteistyöstä ja tiedonsiirrosta varhaiskasvatuksen kanssa lasten siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

Yleinen tuki

Lumijoella yleistä tukea voidaan antaa kaikille varhaiskasvatuksen lapsille ja se tulee kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tuen vahvistaminen yleisen tuen keinoin tulee aloittaa viipymättä, jos laadukas varhaiskasvatus ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Aloitteen lapsen tuen vahvistamisesta voi tehdä varhaiskasvatusryhmän henkilöstö, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, huoltaja tai muu asiantuntija. Yleinen tuki sisältää yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja ja tukitoimia, jotka toteutetaan kiinteänä osana ryhmän pedagogista toimintaa. Yksittäisiä tuen keinoja voivat olla esimerkiksi erilaiset työtavat tai pedagogiset menetelmät, lapsen yksilölliset tarpeet huomioonottava pienryhmätoiminta, kokopäiväpedagogiikka tai turvallisen fyysisen, psyykkisen tai sosiaalisen oppimisympäristön vahvistaminen. Yleinen tuki voi olla myös varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaa konsultaatiota ja osa-aikaista opetusta.

Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa yhdessä huoltajan kanssa yleisen tuen keinot ja tavoitteet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tukitoimet tulee kirjata konkreettisella tasolla ja niiden vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti. Lumijoen varhaiskasvatuksessa on käytössä pedagogisen suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin tueksi Yleisen tuen tsekkauslista.

Tehostettu tuki

Lumijoella tehostettu tuki toteutetaan lapsen varhaiskasvatusryhmässä. Tehostetussa tuessa lapsen ohjausta ja toiminnan eriyttämistä suunnitellaan ja toteutetaan yksilöllisemmin. Tehostettu tuki voi tarkoittaa myös lapsiryhmän kokoon tai henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyviä ratkaisuja. Tehostetun tuen aikana varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio ja osa-aikainen opetus tiivistyy.

Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa tehostetun tuen menetelmät, toimintatavat ja tavoitteet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhteistyössä huoltajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Myös monialainen yhteistyö tiivistyy ja mahdollisia asiantuntijalausuntoja hyödynnetään tuen suunnittelussa sekä toteuttamisessa huoltajan suostumuksella. Tehostetun tuen tukitoimien riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu erityisen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Erityisen tuen aikana varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama opetus on säännöllistä sekä jatkuvaa ja erityisopettajan palvelut voivat olla konsultoivaa. Erityispedagogista osaamista voidaan vahvistaa siten, että ryhmässä toimii osa-aikaisesti varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa erityisen tuen menetelmät, toimintatavat ja tavoitteet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhdessä huoltajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Yhteistyö vahvistuu varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä huoltajan kanssa erityisen tuen aikana. Monialainen yhteistyö on lapsen edun mukaista. Huoltajat kuuluvat lapsen monialaiseen asiantuntijaryhmään. Monialainen yhteistyö on säännöllistä ja mahdollisia asiantuntijalausuntoja hyödynnetään tuen suunnitellussa ja toteuttamisessa huoltajan suostumuksella. Erityisen tuen tukitoimien vaikuttavuutta arvioidaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa.

Kuva 7.Tuen muodot

Lapsen tuen arviointi

Lumijoella lapsen tuen arvioinnin lähtökohtana ovat lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä tuen tarpeiden mahdollisimman varhainen tunnistaminen. Suunniteltaessa lapsen tukea arviointi kohdistuu varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan, toimintatapoihin sekä oppimisympäristöön kaikissa oppimistilanteissa. Lapsen tarvitsemaa tukea suunniteltaessa, järjestettäessä sekä arvioitaessa tehdään yhteistyötä lapsen ja lapsen huoltajan kanssa. Lapsen ja huoltajan osallisuus huomioidaan sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa että tukea toteutettaessa.

Lapselle annettava yleinen, tehostettu tai erityinen tuki perustuu tuen tarpeen arviointiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden

vaikuttavuuden arviointi. Tuen tarve, muodot ja tukipalvelut arvioidaan aina lapsikohtaisesti, vähintään kerran vuodessa. Lapsen tuen tarpeen tai varhaiskasvatuspaikan muuttuessa tulee tuen riittävyys ja toteutuminen arvioida uudelleen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lumijoella lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan lapsen tuen taso, tuen muodot, tukipalvelut sekä tuen toteuttaminen ja siihen liittyvät vastuut ja työnjako. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan myös tukeen liittyvät päätökset. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan tarvittavat sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos terapia toteutuu varhaiskasvatuspäivän aikana. Suunnitelmaan kirjataan myös toiminnan tavoitteiden muuttuminen sekä tavoitteiden saavuttaminen tai kun tuen tarve ja siihen liittyvät toimenpiteet ovat päättyneet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa hyödynnetään mahdollisia asiantuntijalausuntoja. Tuen tarvetta ja sen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa.

Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lumijoella tehostetun ja erityisen tuen päätöksen valmistelu käynnistyy arvioimalla lapsen tarvitsemaa tukea (Kuvio 12.). Tuen arviointi käynnistyy varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen perusteella tai huoltajien, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tekemän aloitteen avulla. Tuen järjestämiseen liittyvät hallintopäätökset tekee varhaiskasvatusjohtaja. Yleisen tuen tasolla tukipalveluista tehdään tarvittaessa erillinen hallintopäätös. Lumijoen kunnan järjestämässä varhaiskasvatuksessa tehostettua ja erityistä tukea sekä tukipalveluja koskevat hallintopäätökset tekee se viranhaltija, jolle sivistys- ja kulttuurilautakunta on siirtänyt asiaa koskevan toimivallan. Lumijoella päätöksenteosta vastaa varhaiskasvatusjohtaja.

Hallintolain mukaisesta huoltajan kuulemisesta vastaavat lapsen ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Päätöksen valmistelusta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Lapselle annettavan tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan säännöllisesti osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointia sekä aina tuen tarpeen muuttuessa. Mikäli arvioinnin perusteella lapsen tuen tarve muuttuu, tuen sisältöä ja tuen muotoja tarkistetaan vastaamaan lapsen ajankohtaisia tarpeita.

Jos tehostetun tai erityisen tuen tai tukipalvelujen tarve muuttuu olennaisesti, voimassa olevaa hallintopäätöstä muutetaan. Mikäli arvioinnin perusteella hallintopäätöksen mukaiselle tuelle ei enää ole tarvetta, aiempi hallintopäätös kumotaan hallintolain mukaisella uudella päätöksellä. Ennen päätöksen muuttamista tai kumoamista huoltajille varataan mahdollisuus tulla kuulluksi. Päätös perustellaan ja annetaan huoltajille tiedoksi muutoksenhakuohjeineen.

Lumijoella prosessi etenee siten, että lapsen ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja arvioivat lapsen tuen tarvetta yhdessä huoltajien ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan arvio tuen tarpeesta ja toteutumisesta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistelee tarvittaessa hallintopäätöksen muuttamisen tai kumoamisen, ja päätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja hänelle siirretyn toimivallan mukaisesti. Tuen muuttamisen tai päättämisen jälkeen lapsen tilannetta seurataan edelleen osana varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa.

159 Varhaiskasvatuslaki 15 e §
160 HE 148/2021 vp, s. 30

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja tässä perusteasiakirjassa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

6.1. Lumijoen kunta ei järjestä vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

7. Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja perusteita tarkentavan paikallisen suunnittelun toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin[161]. Arvioinnin kohteena ovat varhaiskasvatuslain toteutuminen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätyt periaatteet, sisällöt ja tavoitteet. Varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen arvioinnin tulee olla suunnitelmallista, säännöllistä ja jatkuvaa. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää ja laadunhallintaa. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Lapsen varhaiskasvatusta arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon[162] hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen arviointiin ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ja pedagogisen toiminnan kehittämisessä.

7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on kehittää varhaiskasvatusta sekä edistää lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä[163]. Suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisella ja paikallisella tasolla.

Kansallisen tason arviointien tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti[164]. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatuksen suunnittelua ja sen toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka- ja lapsiryhmätason arviointikokonaisuudesta ja arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen

henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikkötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on toimipaikassa[165] järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö, oppimisympäristöt tai kielen kehityksen tukeminen. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde. Arvioinnin ja kehittämisen jatkuvaan prosessiin kuuluu tärkeänä osana pedagoginen dokumentointi (luku 4.2).

---

161 Varhaiskasvatuslaki 24 §
162 Varhaiskasvatuslaki 20 §
163 Varhaiskasvatuslaki 24 §
164 Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §
165 Varhaiskasvatuslaki 20 §

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Arvioinnilla[166] edistetään lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut pedagogisen toiminnan tavoitteet on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti tarkennettavat asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnin suunnittelua ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen järjestäjä kehittää varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä sitä kautta niiden laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

7.2. Paikallinen Lumijoen varhaiskasvatussuunnitelma

Lumijoen varhaiskasvatuksen arviointia jäsentää **arvioinnin vuosikello**, joka perustuu Lumijoen varhaiskasvatukseen laadittuun Arvioinnin käsikirjaan (Liite1.). Vuosikello tukee arvioinnin suunnitelmallisuutta, jatkuvuutta ja yhteisiä toimintatapoja sekä määrittelee toimintakauden aikana toteutettavan arvioinnin keskeiset vaiheet ja vastuut.

Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Lumijoella varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti. Arvioinnin lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelma. Tarkoituksena on tarkastella vasuihin kirjatut tavoitteiden toteutumista lapsen arjessa sekä mitkä ovat varhaiskasvatustoiminnan vahvuudet ja kehittämistarpeet. Arviointia toteutetaan suunnitelmallisesti eri tasoilla (lapset, aikuinen, tiimi, yksikkö, järjestäjä, kansallinen taso). Arviointia varten tietoa kerätään erilaisin keinoin ja menetelmin. Tiimien ryhmävasut tuottavat arviointia varten tiimikohtaista tärkeää tietoa. Tiimi ja koko yksikön henkilöstö arvioi oppimisympäristöä ja toimintakulttuuria ja **toimintasuunnitelman** toteutumista.

Kansallisen tason arvioinnilla tarkoitetaan asiakirjojen, varhaiskasvatusprosessien ja tavoitteiden arviointia. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus tukee kuntaa arviointitehtävässä kehittämällä arviointikriteerejä laadunarvioinnin tueksi. Lumijoen varhaiskasvatusjohtaja kuuluu Kansallisen arviointikeskuksen, Karvin varhaiskasvatuksen arviointiverkostoon.

Järjestäjätason arvioinnilla tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestämisen, toiminnan ja laadun arviointia. Lumijoen varhaiskasvatuksen laatua arvioidaan osana kunnan muita prosesseja arvojen ja päämäärien mukaisesti. Pedagogisen toiminnan painopisteet ja kehittämistarpeet tarkentuvat vuosittain ja niitä hyödyntäen henkilölle tarjotaan koulutusta. Järjestäjätason arvioinnista vastaa varhaiskasvatusjohtaja.

Yksikkötason arviointi on varhaiskasvatusyksikön pedagogisen toiminnan arviointia. Lapsen ja koko lapsiryhmän havainnointi on toiminnan suunnittelun perustana. Saatuja havainnointitietoja hyödynnetään uuden toiminnan suunnittelussa. Arviointityö on jatkuvaa toiminnan havainnointia, reflektointia ja työn kehittämistä.
Päivittäinen yhteistyö huoltajien kanssa, vanhempainillat ja muut yhteiset kokoontumiset antavat mahdollisuuden kerätä arviointitietoa. Tilanteissa voi antaa suullista palautetta tai mahdollistetaan kirjallisen palautteen antaminen anonyymisti. Saatu palaute käsitellään ja otetaan huomioon työn kehittämisessä.

Varhaiskasvatuksen arvioinnissa ja kehittämisessä on tärkeässä roolissa henkilöstön aktiivinen itsearviointi. Itsereflektion avulla henkilöstö arvioi toteutunutta pedagogista toimintaa. Tiimien käymissä viikoittaisten pedagogisten palaverien teemoihin kuuluvat toiminnan jatkuva reflektointi ja lapsilähtöisen toiminnan tarkastelu. Lumijoella toimii luonnossa kotonaan päiväkotiryhmä, jonka toiminnan arviointia ja kehittämistä tarkastellaan myös painopisteen näkökulmasta. Tiimin arviointikeskustelua ohjaa varhaiskasvatuksen opettaja, jolta edellytetään osaamista arvioivasta ja kehittävästä työotteesta.

Huoltajilta kerätään arviointitietoa päivittäisten keskustelujen ja vasukeskustelujen lisäksi vuosittaisilla asiakaspalautekyselyillä. Tulokset käsitellään yhdessä henkilöstön kanssa ja tarvittavat kehittämistarpeet ja siihen liittyvät kehittämissuunnitelmat kirjataan yksikön toimintasuunnitelmaan. Systemaattiseen tiedonkeräämiseen pohjautuva arviointi ja kehittäminen vaatii suunnitelmallisuutta. Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset ja keskeiset sisällöt tulevat vastaajien tiedoksi.

Lumijoen varhaiskasvatuksessa toteutetaan varhaiskasvatusjohtajan johdolla **yksilö- ja ryhmäkehityskeskustelut**. Keskusteluihin valmistaudutaan esihenkilön laatiman lomakkeen avulla. Kehityskeskustelu ovat luottamuksellinen keskustelu, jossa omaa toimintaa arvioidaan yksilön ja tiimin näkökulmasta. Saadun tiedon perusteella tehdään tarvittavia kehittämistoimia. Lumijoella **yksikkötason arvioinnista** ja kehittämisestä vastaa varhaiskasvatusjohtaja.

Ryhmävasu ja tiimisopimus

Tiimien tärkeänä arviointityökaluna toimii **ryhmävasu**, jonka työstäminen aloitetaan toimintakauden alussa. Ryhmävasua arvioidaan ja sen sisältöä työstetään aktiivisesti koko toimintakauden ajan. Aluksi keskitytään laatimaan ryhmävasuun sisältöjä, joita täydennetään lapsiryhmästä saadun tiedon perusteella ja myöhemmin toimintakauden edetessä täsmennetään, arvioidaan ja päivitetään.
Ryhmävasua hyödynnetään tiimien viikoittaisissa pedagogisissa palavereissa, joissa tarkastellaan ja arvioidaan toteutunutta toimintaa sekä suunnitellaan ja kehitetään tulevaa toimintaa saadun tiedon perusteella. Ryhmävasuun kirjataan suunnitelma väliarvioinnin aikataulusta. Henkilöstö huolehtii omalta osaltaan ryhmävasussa sovittujen käytäntöjen toteutumisesta.
Ryhmävasun ohella tiimi työstää **tiimisopimuksen** johon tiimin jäsenet yhteistyössä kirjaavat työlle ja työnjaolle merkityksellisiä asioita, kuten arvoja ja toimintatapoja. Koko tiimi sitoutuu yhteiseen sopimukseen. Esihenkilö on läsnä laatimisen aikana ja on tietoinen sopimuksen sisällöstä. Tiimisopimuksen tarkoituksenmukaisuutta ja toteutumista arvioidaan ennalta sovitun aikataulun mukaisesti ja tehdään tarvittavia tarkennuksia. Tiimisopimuksen lähempi tarkastelu tulee ajankohtaiseksi esimerkiksi tiimin henkilöstön vaihtuessa.

Yksilötason arvioinnissa huomio kiinnittyy lapsen vasuun. Siihen on kirjattu yhteistyössä huoltajien kanssa pedagogiselle toiminnalle tavoitteita ja yksilötason arvioinnissa niiden toteutumista arvioidaan. Varhaiskasvatussuunnitelman arvioinnista vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja.

Lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteita **arvioidaan** ennen vasun päivitystä tai uuden suunnitelman laatimista vähintään kerran vuodessa ja tarvittaessa. Arvioinnissa henkilöstö, huoltajat ja lapsi arvioivat, miten suunnitelmaan kirjatut tavoitteet on huomioitu ja toteutettu varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lasten kanssa tehtävä arviointi on osa lapsiryhmän pedagogista työskentelyä sisältäen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen näkökulman. Henkilöstö mahdollistaa lapsiryhmän tuntemuksen perusteella jokaiselle lapselle sopivan arviointi menetelmän ja mahdollisuuden ilmaista mielipiteitään. Arvioinnissa hyödynnettävien menetelmien ja toteutuksen suunnittelussa henkilöstö huomioi lapsiryhmän taidot ja vahvuudet. Pienempien lasten kanssa kuvien hyödyntäminen ja kahdenkeskiset tuumaustauot voivat helpottaa lapsen osallisuuden kokemusta. Isompien lasten kanssa hyödynnetään lisäksi muita osallisuutta tukevia toimintatapoja kuten viikkokatsaukset, tuumaustuokiot, kokoukset, hymiöt jne. Lapsilta saadun materiaalin ja

dokumentoinnin avulla lapsiryhmän pedagogista työskentelyä arvioidaan ja kehitetään lasten toivomaan suuntaan.

Lumijoen varhaiskasvatuksessa arvioinnissa saatua tietoa hyödynnetään suunnitelmallisesti toiminnan **johtamisessa, kehittämisessä ja päätöksenteossa**. Arviointitietoa tarkastellaan sekä lapsiryhmä-, yksikkö- että koko varhaiskasvatuksen tasolla. Tulosten perusteella tunnistetaan

toiminnan vahvuuksia ja kehittämiskohteita sekä asetetaan tarvittaessa uusia tavoitteita pedagogiselle toiminnalle, henkilöstön osaamisen kehittämiselle, toimintakäytännöille ja palvelujen järjestämiselle.

Arviointitietoa hyödynnetään myös resurssien, henkilöstön, koulutustarpeiden ja varhaiskasvatuksen palvelurakenteen suunnittelussa. Arvioinnin avulla seurataan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden toteutumista ja arvioidaan, vastaavatko toimintatavat lasten ja perheiden tarpeisiin sekä varhaiskasvatusta ohjaaviin velvoitteisiin.
Varhaiskasvatuksen arvioinnin keskeisistä **tuloksista tiedotetaan** tarkoituksenmukaisella tavalla huoltajille, henkilöstölle ja kunnan päätöksentekoon. Tuloksia voidaan julkaista esimerkiksi kunnan verkkosivuilla, varhaiskasvatuksen tiedotteissa, huoltajille suunnatussa viestinnässä sekä osana lautakunnalle tai muille toimielimille annettavaa raportointia.

Tulosten julkistamisessa huomioidaan tietosuoja ja se, ettei yksittäisiä lapsia, perheitä tai työntekijöitä voida tunnistaa. Keskeisten tulosten yhteydessä kuvataan mahdollisuuksien mukaan myös, millaisiin kehittämistoimenpiteisiin arviointitieto on johtanut.

Lähteet:

Lumijoen esiopetuksen opetussuunnitelma 1.8.2025 alkaen

Opetushallitus, Kirsi Tarkka, 2018, Johdanto pedagogiseen dokumentointiin

Opetushallitus, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pähkinänkuoressa, https://www.oph.fi/fi/koulutus-jatutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-pahkinankuoressa (viittaus 22.8.2022)

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa, https://okm.fi/lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa (viittaus 22.8.2022)

Suomen latu, Luonnossa kotonaan, 2022, https://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/luonnossakotonaan.html (viittaus 17.8.2022)

Varhaiskasvatuslaki 540/2018

Varhaiskasvatuslaki 10 §

Varhaiskasvatuslaki 15 a §

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022

Kuvitus: Lumijoen kunta, tekoälyavusteisesti tuotettu (OpenAI / ChatGPT).